

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Факультет іноземної та слов'янської філології
Кафедра української мови і літератури

Воронова Анастасія Андріївна

**ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ УМІНЬ УЧНІВ 10 КЛАСУ
НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

Спеціальність: 014. Середня освіта (українська мова і література,
англійська мова)

Галузь знань: 01. Освіта/Педагогіка

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеню магістра

Науковий керівник _____

О. М. Семенов, доктор педагогічних наук,
професор, професор кафедри української
мови і літератури

« ____ » _____ 20__ року

Виконавець _____

А. А. Воронова

« ____ » _____ 20__ року

Суми 20__

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ФОРМУВАННЯ ІНФОМЕДІЙНИХ УМІНЬ УЧНІВ 10 КЛАСУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ; ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	11
1.1. Предмет, завдання навчання української мови у 10 класі.....	11
1.2. Психолого-педагогічна і вікова характеристика учнів 10 класів.....	16
1.3. Формування інфомедійних умінь учнів 10 класу засобами вправ і завдань, сутність інфомедійних умінь.....	20
Висновки до розділу 1.....	24
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ ФОРМУВАННЯ ІНФОМЕДІЙНИХ УМІНЬ УЧНІВ 10 КЛАСУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....	26
2.1. Аналіз програми з української мови в контексті формування інфомедійних умінь учнів 10 класу на уроках української мови.....	26
2.2. Аналіз підручників з української мови в контексті формування інфомедійних умінь учнів 10 класу на уроках української мови.....	30
2.3. Аналіз опитувань учнів 10 класу на предмет володіння інфомедійних умінь.....	36
Висновки до розділу 2.....	38
РОЗДІЛ 3. СИСТЕМА ВПРАВ І ЗАВДАНЬ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ІНФОМЕДІЙНИХ УМІНЬ УЧНІВ 10 КЛАСУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....	39
3.1. Науковий підхід до формування інфомедійних умінь учнів 10 класу на уроках української мови.....	39
3.2. Специфіка вправ для формування інфомедійних умінь учнів 10 класу на заняттях з української мови.....	43
3.3. Аналіз апробованих вправ з учнями 10 класу.....	47

Висновки до розділу 3.....	49
ВИСНОВКИ.....	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	57
ДОДАТКИ.....	64

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Оскільки стрімко розвиваються інновації, інформаційно-комунікативні технології і сучасні методи навчання, ми повинні усвідомлювати необхідність сформованості учнів інфомедійними вміннями. Медіаграмотність більшість дослідників характеризують як результат медіаосвіти. Американський науковець Роберт К'юбі вважає, що медіаграмотність — це здатність використовувати, аналізувати, оцінювати та передавати повідомлення в різних формах [52, с. 23-24].

Міжнародна енциклопедія соціальних і поведінкових наук описує медіаграмотність як світоглядну позицію, що спрямовує на те, щоб людина була активною та грамотною, мала розвинуту здатність не лише до сприйняття, а й створення та аналізу й оцінки медіатекстів [57, с. 949].

Відповідно до Державного стандарту, учні мають усвідомлювати важливість володіння державною мовою та компетентністю, що вивчає інформаційно-цифровими технологіями, бо саме це формує в учнів здатність співдіяти з соціумом за допомогою засобів української мови в процесі вирішування життєвих проблем, які є звичними для їх віку. Знати важливо і всі тонкощі вікових особливостей учнів для подальшої взаємодії з ними, навчити учнів бути відкритими до різноманітних інновацій, глибоко аналізувати потрібну інформацію, змінювати, переосмислювати та доносити її до соціуму.

Учитель є новатором, тому одним із найважливіших завдань сучасної школи є медіаграмотний учитель і учень, котрі мають якісно класифікувати та осмислювати медіаінформацію, правильно використовувати її на уроках. Інфомедійна грамотність є невід'ємною складовою компетентностей учня.

Учням та вчителям важливо встигати за новими тенденціями в освітньому процесі та прагнути до саморозвитку в медіа-сфері.

Зазначене цілком узгоджується із Грюнвальдською декларацією з медіаосвіти (1982), резолюцією ЮНЕСКО (1989) щодо розвитку критичної медіаосвіти, Віденською конференцією «Освіта для медіа та цифрового століття», Севільською конференцією «Медіаосвіта молоді», де наголошується, що медіаграмотність є базовим елементом політики у сфері споживання інформації, основою обізнаності щодо питань інтелектуальних прав людини, необхідною умовою залучення громадян до участі в демократичному житті, дієвим чинником міжкультурного діалогу. [23, с. 56]

Ключовим поняттям медіаграмотності фахівці визначають критичне мислення – своєрідний комплекс усвідомлених дій і навичок, які використовуються для оцінювання інформації: достовірна вона, чи містить маніпуляції.

Вивчаючи, аналізуючи, порівнюючи та зіставляючи різноманітні погляди, теорії та практики, які сприяють формуванню в учнів уміння інфо-медіаграмотності, допомагаємо школярам вчасно адаптуватися до сучасного, мінливого інформаційного середовища.

На думку авторів технології «Читання і письмо для розвитку критичного мислення» Джінні Стіл, Курта Мередіта, Чарльза Темпла: «критичне мислення – це складний ментальний процес, що розпочинається із залучення інформації та закінчується прийняттям рішення» [40, с. 73].

На думку фундатора Інституту критичного мислення США Метью Ліпмана, критичне мислення є «вмілим відповідальним мисленням, що дозволяє людині формулювати надійні вірогідні судження, оскільки: ґрунтується на певних критеріях; є таким, що само коригується; впливає з конкретного контексту» [40, с. 74].

Уміння критично мислячої людини фахівці оцінюють так: надійність джерел інформації; виділяти необхідну інформацію та обробляти її;

аналізувати та оцінювати власні чи чужі висловлювання, припущення, висновки, аргументи, гіпотези, переконання; ставити запитання з метою одержання точнішої інформації або її перевірки; розглядати проблеми з різних точок зору та порівнювати різні позиції і підходи при їх вирішенні; висловлювати власну позицію, влучно обирати мовленнєві засоби для побудови висловлювань; приймати обґрунтоване рішення [40, с. 74].

Розвивати критичне мислення, ведення діалогу, пояснення своєї точки зору та бажання ретельно здійснювати пошук потрібної інформації для правильної роботи з медіатекстом є необхідними вміннями інфомедійної грамотності. З правильної роботи з медіатекстом витікає необхідність формування інфомедійних умінь учнів.

Сучасна мовна особистість існує у просторі різноманітних медіатекстів, тому, орієнтуючись на положення навчальної програми про те, що знання, яких набуватимуть учні, мають бути інструментом у розв'язанні життєвих проблем, засобом особистісного розвитку, соціалізації учнів, вважаємо, що під час навчання української мови варто більшої ваги надавати роботі з медіатекстами і, використовуючи певні методи, навчити дітей аналізувати, створювати, використовувати медіатексти, а також презентувати їх у різних формах.

Доцільно більш детально зупинитися на питанні навчальних медіатекстів, оскільки вони, вочевидь, є головним засобом формування інфомедійних умінь. Звичним є трактування медіатексту як журналістського продукту. Однак останні дослідження науковців, які актуалізувалися у зв'язку з появою Інтернету як середовища текстотворення, аналізу текстів (коментарі), активних дописів, на сайтах, у блогах, соціальних мережах доводять, що медіатекст варто розглядати як «новий комунікативний продукт» (Я. Засурський), «унікальний засіб інтерпретації та репрезентації реальності» (І. Рогозіна), яким усе частіше послуговуються пересічні громадяни, у тому

числі й учні. Найбільш релевантним для нашого дослідження є визначення медіатексту як дидактичної категорії, яке запропонував В. Шуляр, медіатекст – особистісно й соціально значущий навчальний медіапродукт співпраці суб'єктів педагогічного процесу – медіачитача й медіасловесника [54, с. 331].

Українська мова є найважливішим предметом у школі, що розвиває та соціалізує учнів як десятого, так й інших класів. Вивчення української мови сприяє розвитку вмінь та навичок, що допомагають учням реалізувати себе, бути гідним представником своєї нації, країни та її традицій. Тому наявність видів роботи, методів та засобів навчання, що формують інфомедійні уміння в учнів, є важливою складовою уроків з української мови для учнів 10 класів.

Убачаючи величезну потребу в розвитку громадянського суспільства, у сталому розвитку та формуванні цілісної особистості, яка навчається впродовж життя, автори книги «Переосмислюючи освіту. Освіта як загальне благо», написаної під егідою ЮНЕСКО наголошують, що підвищення інформаційної та медійної грамотності, розвиток критичного мислення, незалежність суджень є ключем для формування особистості, яка готова до творчого та відповідального перетворення навколишнього світу [43].

З огляду на світові тенденції, в умовах активного реформування освіти в Україні на державному рівні закладено підґрунтя для формування медіаграмотної особистості учня. Так, у 2016 р. Президією Національної академії педагогічних наук України було схвалено нову редакцію Концепції впровадження медіаосвіти в Україні, у якій декларується «впровадження медіаосвіти в педагогічну практику на всіх рівнях», а також «поширення практики інтеграції медіаосвітніх елементів у навчальні програми з різних предметів» [27]. Отже, виникає необхідність дослідити можливості шкільного курсу української мови щодо формування в учнів медіаграмотності.

Мета дослідження полягає у визначенні сутності інфомедійних умінь, форм і методів формування інфомедійних умінь учнів 10 класів на уроках української мови.

Об'єкт дослідження: навчання української мови у 10 класах.

Предмет дослідження: зміст, форми і методи формування інфомедійних умінь учнів 10 класів на уроках української мови.

Завдання:

1. Здійснити аналіз проблеми формування інфомедійних умінь учнів у нормативних документах та наукових дослідженнях
2. Охарактеризувати психолого-педагогічні особливості учня 10 класу,
3. З'ясувати сутність і специфіку інфомедійних умінь 10 класу,
4. Розробити систему вправ і завдань з формування інфомедійних умінь учнів 10 класів на уроках української мови.

Теоретичне значення дослідження.

На основі аналізу наукових досліджень, програми з української мови, підручників для 10 класу та опитування учнів 10 класу у Косівщинському ЗЗСО I-III ступенів імені Лесі Українки з'ясовна важливість володіння інфомедійних умінь.

Практичне значення одержаних результатів.

У межах дослідження розроблено вправи, що дають можливість десятикласникам компетентно володіти уміннями критичного мислення, візуалізації, проявляти соціальну толерантність, аналізувати і коментувати різноманітні медіатексти, що є складовими інфомедійних умінь.

Матеріали та результати даного дослідження можуть бути використані на уроках української мови в старших класах ЗЗСО з метою формування інфомедійних умінь в учнів 10 класу на уроках української мови.

Апробація роботи. Основні аспекти роботи були представлені на У Всеукраїнській науково-практичній конференції «Інновації в освіті і педагогічна майстерність учителя-словесника», 29 жовтня, 2021 року; Міжнародній науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти та молодих вчених «Філологія, лінгводидактика, професійна комунікація в науковому дискурсі», 9 листопада 2021 року.

Публікації. Окремі аспекти даного дослідження представлені у статтях «Аналіз програми з української мови в контексті формування інфомедійних умінь учнів 10 класу на уроках української мови», «Формування інфомедійних умінь учнів 10 класу засобами вправ і завдань» (Актуальні питання філології та методології. Суми: Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021).

Структура роботи зумовлена метою та завданнями дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури, додатків.

У Вступі аргументовано вибір теми дослідження, її актуальність, визначено об'єкт, предмет, мету й завдання дослідження, наукову новизну, теоретичне і практичне значення одержаних результатів, визначено методи дослідження.

У Розділі 1 «ФОРМУВАННЯ ІНФОМЕДІЙНИХ УМІНЬ УЧНІВ 10 КЛАСУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ; ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ» визначені предмет, завдання навчання української мови у 10 класі, окреслена психолого-педагогічна і вікова характеристика учнів 10 класів та виявлено шляхи формування інфомедійних умінь учнів 10 класу засобами вправ і завдань.

У Розділі 2 «АНАЛІЗ СТАНУ ФОРМУВАННЯ ІНФОМЕДІЙНИХ УМІНЬ УЧНІВ 10 КЛАСУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ» розгорнуто проаналізовано програму з української мови, підручники з української мови в

контексті формування інфомедійних умінь учнів 10 класу на уроках української мови та опитування учнів 10 класу на предмет володіння інфомедійних умінь.

У Розділі 3 «СИСТЕМА ВПРАВ І ЗАВДАНЬ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ІНФОМЕДІЙНИХ УМІНЬ УЧНІВ 10 КЛАСУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ» досліджено наукові підходи до формування інфомедійних умінь учнів 10 класу на уроках української мови, визначено специфіку вправ для формування інфомедійних умінь учнів 10 класу на заняттях з української мови і проаналізовано апробовані вправи з учнями 10 класу.

У Висновках сформульовано основні результати проведеного дослідження.

У Додатках запропоновано вправи і з шкільних підручників, що сприяють формуванню інфомедійних умінь учнів 10 класу на уроках української мови.

РОЗДІЛ 1

ФОРМУВАННЯ ІНФОМЕДІЙНИХ УМІНЬ УЧНІВ 10 КЛАСІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

1.1. Предмет, завдання навчання української мови у 10 класі

Аналізуючи Державний стандарт базової середньої освіти (2020), визначаємо мету та принципи освітнього процесу в закладах базової середньої освіти, даємо загальну характеристику змісту навчання, пояснюємо вимоги до обов'язкових результатів навчання та орієнтири для їхнього оцінювання. Документ було затверджено 30 вересня 2020 року. Державний стандарт базової середньої освіти оприлюднено на сайті Кабінету Міністрів.

Перелік ключових компетентностей та наскрізних умінь, закладений у Державному стандарті, базується на «Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя». Завдяки підтримці Європейського фонду освіти, за безпосередньої участі провідних європейських експертів, ці рекомендації та пов'язані з ними європейські документи ретельно опрацьовувала команда авторів документа.

У документі чітко окреслено ключові компетентності, якими мають оволодіти школярі після закінчення кожного з двох циклів – адаптаційного (5-6 класи) і базового предметного навчання (7-9 класи), та наскрізні вміння.

Перелік основних компетентностей виглядає так:

- вільне володіння державною мовою;
- здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами;
- математична компетентність;
- компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій;

- інноваційність;
- екологічна компетентність;
- інформаційно-комунікаційна компетентність;
- навчання впродовж життя;
- громадянські та соціальні компетентності;
- культурна компетентність;
- підприємливість і фінансова грамотність.

У функціях окреслено наскрізні уміння, зокрема:

- читати з розумінням;
- висловлювати власну думку усно і письмово;
- критично та системно мислити;
- діяти творчо;
- виявляти ініціативність;
- здатність логічно обґрунтувати позицію;
- конструктивно керувати емоціями;
- оцінювати ризики;
- приймати рішення;
- розв'язувати проблеми [13].

Відповідно до Концепції НУШ (2016) особливу увагу в освітньому процесі приділено вивченню державної мови. На цьому рівні закладено базу свідомого самовизначення учня як особистості, члена сім'ї, нації і суспільства, здатність терпимо і з розумінням ставитися до різноманіття світу і людей. Перший цикл пробуджує і підтримує інтерес до сфер знань і діяльності, передбачених навчальною програмою. Другий цикл базової середньої освіти сприяє формуванню учнів як відповідальних членів суспільства, здатних самостійно долати проблеми повсякденного життя, вибирати шлях подальшого навчання відповідно до своїх інтересів і здібностей.

Українська мова є важливим предметом, що має розвивати та соціалізувати учнів. Саме вивчення української мови сприяє розвитку вмінь та навичок, що допомагають учням реалізувати себе, бути гідним представником своєї нації та її традицій.

Предметна мета – формування компетентного мовця, національно свідомої, духовно багатой мовної особистості.

Відповідно до напрямку навчання (рівень стандарту, профільний рівень) визначено такі завдання вивчення української мови в 10-11 класах:

- формування ціннісного ставлення до української мови як державної мови України;
- формування предметної і ключових компетентностей;
- формування мовленнєвої культури, раціональної мовленнєвої поведінки;
- розвиток логічного і критичного мислення, творчої уяви;
- формування мовного смаку, мовного чуття і мовної стійкості, сприяння усвідомленню краси й естетики української мови [44].

На уроках української мови маємо допомогти десятикласникам знайти шлях до самовдосконалення та самореалізації, ми маємо працювати з ними за принципом кооперації та будування діалогу й відкласти монологічне викладання в інший бік.

Важливо пам'ятати про творчі здібності десятикласників, бо саме за допомогою креативу учні в майбутньому зможуть бути конкурентноспроможними на ринку праці та будуть досягати найвищих вершин. На уроці української мови десятикласники мають вміти досліджувати, створювати діалог, вільно висловлювати свою думку, правильно диференціювати та класифікувати інформацію. Правильно буде застосовувати на уроках української мови різні методи, форми, прийоми та

засоби навчання. Вони посприяють кращому сприйманню інформації, розвитку різних вмінь та навичок.

Також педагог має правильно формулювати тему уроку, мотивацію, розвивати уяву учнів, розширювати їх мовленнєві здібності та спонукати їх удосконалювати вміння аналізувати, доводити, робити висновки, пояснювати, порівнювати тощо. Десятикласники вміють працювати самостійно та організовано, аналізувати свою роботу на уроці, швидко орієнтуватися за ситуацією, користуватися правильно новою інформацією та вміти працювати зі своїми однокласниками, а також бути соціально активним та розвивати свою цілеспрямованість, самоконтроль, самонавчання та самоорганізацію.

Отже, вивчення державної мови має неабияку значущість у формуванні особистості, її свідомості та підсвідомості, у формуванні її компетентностей, навичок та умінь. Саме через мову учні можуть досягнути своє «Я» та вкладати в нього певний зміст. Тому оптимізація навчального-виховного процесу є дуже важливим для покращення форм і змісту навчання. Педагог має розробляти велику кількість прийомів, методів й способів навчання, враховуючи специфіку предмету, вікові особливості учнів та особливості їх характеру.

Тобто, узагальнюючи вище подану інформацію, маємо висновки, що способи подання матеріалу є досить різними: усне подання теми, обговорення/бесіда, робота з підручником/посібником, виконання завдань та вправ.

Отже, сучасний урок є великою роботою та надзвичайно складним процесом у діяльності справжнього педагога. Важливим фактором сучасного уроку української мови є виконання завдань і цілей та єдність змісту й форми уроку. Учні не можуть опанувати весь матеріал на уроці, і саме вчитель є відповідальним за кількість інформації, яку засвоять учні. Якщо педагог застосовує особистісний підхід на уроці, добре взаємодіє з учнями і здатен осмислювати поняття «педагогіка співробітництва», то урок обов'язково буде

якісним. Сучасний учитель має постійно бути відкритими до новизни та покращення, уміти правильно користуватися заданим часом для уроку та досягати навчально-виховні цілі, правильно та якісно оцінювати учнів на уроці, вміти поєднувати воедино знання з літератури, мови, етики, історії, спиратися на теорії лінгвопсихології, лінгводидактики.

Успішний та досвідчений педагог уміє аналізувати та досліджувати цілі навчання, ідеально володіє державною українською мовою, самостійно створює конспекти для уроків, відкриває для себе різні види наочності, впевнено використовує проблемне навчання і спокійно застосовує на уроці інформаційно-комунікативні технології, застосовує свої умовні позначення для моделювання уроку.

Урок української мови – це плідна робота вчителя й учнів, професіоналізм педагога, постійне узагальнення й систематизація вивченого матеріалу, вивчення нового матеріалу, систематичні повтори матеріалу.

Модернізований і медіаграмотний урок - це сучасні технології на уроці (проектори, мультимедійні дошки, комп'ютери), мультимедійні методи навчання (відеоуроки, презентації, наукові фільми, навчальні мему), пізнавальні та творчі завдання.

На уроці української мови в учнів має бути головна мета – «навчатись» на основі практичних робіт, стилістично-граматичних вправ, мовних спостережень, експериментування з текстом та розвитку творчого мислення, тобто в них має з'явитись бажання шукати нову інформацію, щоб дати відповіді на нестандартні питання.

На основі аналізу наукових джерел, нормативних документів, урок визначаємо як загальна сукупність виховних, навчальних і розвивальних цілей, що утворюють ряд компетентностей учнів, а саме:

- уміння вчитися;
- соціокультурна компетентність;

- комунікативна компетентність.

Уроки мають бути пов'язаними між собою, мати певну логічну послідовність. Теми уроків повинні бути добре продумані та обґрунтовані. Цілі уроку української мови мають бути пов'язаними зі способами, засобами, методами та прийомами навчання. Обов'язковою є правильна зміна діяльності учнів, активізація їх уваги, швидка реакція на будь-яку ситуацію. Важливою частиною уроку є рефлексія, тобто самоаналіз умінь та навичок, набутих на уроці.

1.2. Психолого-педагогічна і вікова характеристика учнів 10 класів

Учні 10 класів є представниками середнього підліткового віку (14-16 років). За класифікацією фізичного розвитку підлітка учні десятикласники переживають пубертатний період (12-17 років). Головною прикметою розвитку підлітків, які навчаються у 10 класі, є фізіологічне дорослішання, що переганяє психосоціальне дорослішання.

Учні 10 класів у цьому віці прагнуть бути самостійними, але хочуть зберегти гарні стосунки зі своїми рідними. Також десятикласники хочуть побудувати теплі стосунки зі своїми однокласниками та друзями, вони працюють над формуванням своєї ідентичності та розвитком своєї моральності.

Фахівці виокремлюють такі критерії:

- фізичний розвиток;
- психічний розвиток;
- соціальний розвиток.

За критерієм фізичного розвитку можемо виділи такі особливості:

- кінець статевого дозрівання;
- період ранньої юності.

За критерієм психічного розвитку можемо виділити такі особливості:

- плани на майбутнє;
- роздуми про майбутню професію;
- період осмислення життєвих цінностей десятикласника.

За критерієм соціального розвитку фахівці виділяють такі особливості:

- початок та бажання особистих стосунків;
- автономність від думки однокласників та друзів.

Серед проблем вікового розвитку учні 10 класів можемо виокремити:

- необхідність у допомозі з визначенням майбутньої професії;
- небезпечна статева поведінка;
- набування шкідливих звичок (паління, вживання алкоголю, вживання наркотичних речовин, використання нецензурної лексики);
- використання дитячої праці, що є нелегальним.

Вікові особливості десятикласників постійно можуть змінюватися з плином часу. Якщо порівняти вікові особливості підлітків, що навчаються у десятому класі наразі та двадцять років тому, можемо побачити велику різницю. З кожним роком підлітки дуже відрізняються одне від одного, бо навіть їх інтереси змінюються чи не кожен день. Ставлення десятикласників до навчання також змінюється. Учні 10 класів стають абсолютними суб'єктами процесу навчання, своєї діяльності.

У цьому віці учні 10 класів вже намагаються знаходити собі роботу, заробляти гроші на свої забаганки чи допомогу батькам, тобто прагнуть до самостійного життя, уже визначаються зі своєю майбутньою професією, готуються до праці й обирають свій життєвий шлях.

Важливим є те, що для учнів 10 класу є важливим прийняття орієнтаційно-ціннісної діяльності. Десятикласники проводять ґрунтовний аналіз своєї індивідуальності, своїх вмінь та навичок. Підлітки розвивають у собі самоаналіз, самопізнання та самоспостереження, а ще спостерігають за

процесом роздумів, прагнуть філософствувати, осмислювати сенс свого життя.

Учні 10 класів вимагають до себе поваги, розуміння та співчуття. Хоча десятикласники перестають прислухатися до своїх однолітків, все одно є підлітки, що залежать від думки оточуючих, а саме від думки однокласників чи одноліток.

Через що це виникає? Зазвичай, через те, що учні 10 класів абстрагуються від опіки батьків, отримують свою автономність, але час на створення своєї індивідуальності ще не добіг кінця, тобто десятикласники ще не прийшли до осягнення своєї особистості, що приходить разом з юнацьким віком. Частіше за все дітей дуже хвилює те, що вони не є схожими на своїх однолітків чи однокласників. Підлітки хочуть бути не такими, як їх однолітки або однокласники.

Характерною рисою підліткового віку є готовність і здатність до багатьох видів навчання, як у практичному плані, так й у теоретичному. Ще однією рисою, що уперше повністю розкривається саме в підлітковому віці, є схильність до експериментування, що проявляється, зокрема, у небажанні все приймати на віру. Підлітки виявляють широкі пізнавальні інтереси, пов'язані із прагненням все самостійно перевірити ще раз, особисто впевнитися в істинності. [1, с. 123].

Тому для учнів 10 класу є великим відкриттям те, що вони навчаються, виконують різноманітні завдання та вправи, аналізують, порівнюють, синтезують, проводять паралелі не просто так, не задля процесу, а з певною ціллю та метою. Тобто, вони осмислюють значущість своїх дій та вбачають у цьому неабиякий сенс, вбачають певну мотивацію та бажання.

Звісно, мотивація може бути різною:

- гарна оцінка;
- процес, який викликає цікавість;

- виправдання очікувань;
- обов'язок «вивчити» перед вчителем;
- похвала та заохочування;
- емоційне задоволення від виконання завдання чи вправи;
- прагнення знати певну систему виконань тих чи інших вправ і завдань.

Отже, наша мета – зацікавлені десятикласники, що є суб'єктами навчальної діяльності.

Існує мотивація й іншого характеру, наприклад:

- успішне закінчення школи;
- правильний вибір майбутньої професії, що сприяє успішному життєвому шляху;
- отримання роботи за фахом;
- самоосвіта;
- необхідність в проявленні своїх інтелектуальних здібностей та сил;
- прагнення більш ґрунтовно вивчати ту чи іншу галузь;
- самостійна робота з додатковим матеріалом та самостійний пошук інформації.

Що стосується пізнавальної та творчої діяльності підлітків, вони прагнуть до створення чогось оригінального, до експерименту та досліджень. Їм постійно потрібно давати «їжу» для роздумів. Причиною цього є постійне бажання аналізувати певну тему з різних точок зору. Їм цікава не так теорія, як практика, а саме:

- аналіз;
- способи доведення;
- право вибору;
- пояснення та відстоювання своєї точки зору та певних тверджень;
- дискусії та дебати.

То ж підлітковий період є надзвичайно складним періодом життя десятикласників. Підлітки прагнуть стати дорослими, у них з'являються нові життєві цілі, цінності та певна життєва позиція. Учні є соціально активними, відкривають у собі велику кількість способів поведінки та хочуть бути схожими на дорослих. Тобто, учні всіма способами намагаються довести свою самостійність та дорослість.

1.3 Формування інфомедійних умінь учнів 10 класу засобами вправ і завдань

Медіаграмотність крізь призму освітньої діяльності є головним етапом змін, які здійснюються в системі освіти. Ці зміни відбуваються не тільки в Україні й на території усїєї Європи. Прогресу в суспільстві сприяє вміння критично мислити, що є головною метою медіаграмотності в освітньому процесі.

Медіаграмотність, медійна грамотність особистості це також і рівень медіакультури, досягнений медіаосвітою, що стосується вміння користуватися інформаційно-комунікативною технікою, виражати себе і спілкуватися за допомогою цих медіазасобів, свідомо сприймати і критично тлумачити інформацію, відділяти реальність від її віртуальної симуляції — розуміти реальність, сконструйовану медіаджерелами, осмислювати владні стосунки, міфи і типи контролю, які вони культивують [52, с. 22].

ЮНЕСКО вказує, що медіаосвіта є правом кожного громадянина будь-якої країни світу на свободу самовираження і право на інформацію [54, с. 152].

Оксфордська енциклопедія тлумачить це поняття як процес підготовки громадсько-відповідальної медіаграмотної людини, яка буде володіти розвиненою здатністю до сприйняття, аналізу, оцінки медіатекстів, до розуміння культурного та політичного контексту функціонування медіа в сучасному світі [55, с. 9494].

Бути медіаграмотним – це компетентно володіти та користуватися інформацією і створювати самостійний інфомедійний продукт, а також уміти відрізняти «справжнє» від пропаганди і дезінформації. Саме для сучасних учнів 10-х класів та їх вчителів створено спеціальну програму «Вивчай та розрізняй» у співпраці з Міністерством освіти і науки, реалізація якої здійснена IREX (Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів).

Усі матеріали цієї програми зараз апробуються, а надалі будуть систематично впроваджені в освітній процес. Тобто, на цей час школи під пильним спостереженням та чітким керівництвом Міністерства освіти і науки упевнено працюють над розвитком медіаграмотності на уроках й формування інфомедійних умінь учнів.

Очевидним шляхом інтегрування медіаграмотності є її уведення у шкільні предмети. Саме завдяки реалізації на уроках вправ медіаграмотності більш якісно формуються інфомедійні уміння в учнів.

Наприклад, на уроках історії десятикласники можуть вивчати та аналізувати інформацію через історичні фільми, джерела й статті в Інтернеті. А ось на уроках української мови є важливою робота з медіатекстом, а саме пошуки дезінформації та пропаганди в тексті, вивчення різних стилів мовлення, порівняння та аналіз тексту.

Щоб більш детально розкрити сутність інфомедійних умінь та їх роль у житті десятикласників, маємо розтлумачити поняття «уміння». В основу визначення покладено роботу К. М. Корнілова. Дослідник визначає, що уміння як не цілковито завершена навичка; ... навичка – це завершене вміння, яке здійснюється автоматично без контролю свідомості [29, с. 141-142].

На основі аналізу досліджень Б. Г. Мещерякова та В. П. Зінченко, визначаємо, що уміння – це проміжний етап оволодіння новим способом дії, що засновується на певному правилі і відповідає правильному застосуванню

цього знання у процесі розв'язання певного класу задач, але не сягає рівня навички» [5, с. 666].

Отже, уміння – це недоконана навичка, підготовка до певної діяльності.

Інфомедійні уміння – це набуті знання з медіаграмотності, що за певний час оволодіння переходять у автоматично відпрацьовану навичку.

Наприклад, на уроці української мови це може бути метод фактчекінгу, перевірка медіатексту, відео або фото.

Важливим вмінням є захист власної думки та вміння її донести до аудиторії.

Звісно, учні 10 класу мають великий інтерес до розглядання тієї чи іншої думки, тому підлітки мають бути готові до дискусії та навіть дебатів.

Важливим для учнів умінням є розрізняти, тобто аналізувати та визначати, в якому тексті існує дезінформація та пропаганда, а в якому - правдива інформація.

Невід'ємним складником інфомедійних умінь є візуальна грамотність, а саме аналіз зображень, фото, вистроювання візуальних асоціативних рядів.

Дуже цікавим вмінням є соціальна толерантність, що є розумінням та усвідомленням різноманітності людських особливостей.

Зазначимо, що у Декларації принципів толерантності підкреслюється виховання у дусі толерантності розглядаємо як невідкладний імператив; у зв'язку з цим необхідно заохочувати методи систематичного й раціонального навчання толерантності, що розкривають культурні, соціальні, економічні, політичні та релігійні джерела нетерпимості, які лежать в основі насильства і відчуження [12, с. 87].

Інфомедійні уміння десятикласників, а саме уміння здійснювати пошук інформації, відтворення інформації, її вилучення, використовуючи велику кількість цифрових інструментів, розвиваються під час вправ різних видів: бесіда на тему стереотипів, застосування онлайн-інструментів, самоаналіз під

час використання медіапродукту, власне створення медіапродукту, дискусії та обговорення на різні теми, аналіз побаченого, почутого та прочитаного, розвиваючі ігри, SWOT-аналіз.

Після таких доволі креативних вправ значно помітніше розвивається уміння сприйняття усього матеріалу загалом, уміння аналізу та самоаналізу, оцінювання та самооцінювання, уміння інтерпретації тексту, уміння використання інформації у потрібний час.

Через велику кількість медіапродукту, який застосовується на уроці, учням важливо уміти працювати з мультимедійними технологіями. Це стимулює появу абсолютно нових методів, форм та засобів навчання.

Формування уміння аналітичного осмислення та споживання медіапродукту є важливим і для учнів 10 класів, і для вчителів. Саме через це уміння підлітки навчаються виокремлювати для себе тільки перевірену та якісну інформацію.

Формування уміння критично мислити є чи не найважливішим умінням у медіаграмотній освітній діяльності, а саме відстоювати свою позицію, аналізувати, давати оцінку, редагувати, переінакшувати, мати певні питання. Критичне мислення якісно пропрацьовується під час фактчекінгу, згаданого вище, адже десятикласники мають можливість поставити питання, подискутувати, порівняти.

Наприклад, якщо це перегляд відеоматеріалу, то учні 10-х класів мають детально проаналізувати зміст інформації, поданої у відео, знайти більше додаткової інформації щодо основної теми, з'ясувати причину виникнення цього відеоматеріалу, прокоментувати його та подискутувати на цю тему.

Уміння критично мислити можна розвинути за допомогою використання QR-коду на уроці. Це може бути завдання «Закінчи думку», «Поєднай частини цитати», «Установи відповідність», де основна інформація знаходиться у підручнику чи посібнику, а допоміжна, але не менш важлива,

захована під QR-кодом. Ці вправи дійсно є дієвими через актуалізовані та новітні методи навчання шляхом використання мультимедійних технологій.

Отже, мультимедійний освітній процес сприяє розвитку інфомедійних умінь десятикласників, зокрема уміння інтерпретувати та створювати медіапродукти, використовувати різні засоби інфомедійного навчання, розвивати критичне мислення, яке допомагає комунікувати з суспільством та його нововведеннями.

З-поміж інноваційних програм, які доцільно враховуються в освітньому процесі, доцільно використати програму «Вивчай та розрізняй» та її методику, що сприяє формуванню уміння критично мислити та працювати над формуванням інфомедійних умінь. Підлітки навчаються добре орієнтуватися в медіапросторі, уміють диференціювати та розрізняти певний інформаційний матеріал. Ця програма є не тільки повчальною, а й розважальною, адже десятикласники мають змогу попрацювати не тільки з вправами, що навчають інфомедійній грамотності, а й з навчальними розробками, що в ігровій формі сприяють розвитку інфомедійних умінь.

Набуті інфомедійні уміння на уроці сприяють культурі у роботі з медіатекстом. Учні 10-х класів стають дійсно інфомедійно грамотними та готові до постійних змін, нових тенденцій та систематичного саморозвитку.

Висновки до розділу 1

Українська мова є важливим предметом, що має розвивати та соціалізувати учнів. вивчення української мови сприяє розвитку вмінь та навичок, що допомагають учням реалізувати себе, бути гідним представником своєї нації та її традицій.

Урок української мови має викликати неабиякий інтерес в учнів, певні емоції та бажання вчитися. Теми уроків повинні бути добре продумані та

обґрунтовані. Цілі уроку української мови мають бути пов'язаними зі способами, засобами, методами та прийомами навчання.

Учні 10 класів є представниками середнього підліткового віку (14-16 років). За класифікацією фізичного розвитку підлітка учні десятикласники переживають пубертатний період (12-17 років).

Головною прикметою розвитку підлітків, які навчаються у 10 класі, є фізіологічне дорослішання, що переганяє психосоціальне дорослішання. Компетентний педагог має знати ці особливості розвитку дитини, бо саме завдяки ним учитель може правильно розуміти учня та його поведінку.

Учні є соціально активними, відкривають у собі велику кількість способів поведінки та хочуть бути схожими на дорослих. Вони є більш незалежними, тому з деякими проблемами дорослі вже не можуть їм допомогти.

Медіаграмотність є головним етапом змін, які здійснюються в системі освіти. Набуті інфомедійні уміння на уроці не тільки навчають компетентно аналізувати інформацію, а й сприяють появі культури у її використанні.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СТАНУ ФОРМУВАННЯ ІНФОМЕДІЙНИХ УМІНЬ УЧНІВ 10 КЛАСІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

2.1. Аналіз навчальної програми з української мови в контексті формування інфомедійних умінь учнів 10 класів

Робоча програма навчальної дисципліни є нормативним документом, що розробляється для кожної навчальної дисципліни (освітнього компонента) на основі освітньої програми [42, с. 2].

Згідно з 10 статтею «Про авторське право та суміжні права», видані органами державної влади у межах їх повноважень офіційні документи політичного, законодавчого, адміністративного характеру (закони, укази, постанови, судові рішення, державні стандарти тощо) [43]. Тобто, програма з української мови не є об'єктом авторського права.

Програма з української мови для учнів 10 класів включає в себе компетентісний, особистісно орієнтований і діяльнісний підходи. Ці підходи допомагають учням 10 класу ідентифікувати себе як особистість, а також розвивають почуття патріотизму та гордості за свою націю. На уроці української мови десятикласники проходять процес соціалізації.

Метою вивчення української мови є формування комунікативної, читацької та інших ключових компетентностей [44].

За робочою програмою з української мови у 10 класі підлітки розвивають свою мовну компетентність, систематизовано з певною метою працюють на уроці, працюють над словниковим запасом, працюють над специфікою жанрів та стилів мовлення, вільно можуть комунікувати з однокласниками та вчителем, легко вирішують проблеми та задачі, що виникають на їхньому шляху.

Більшість вправ на уроках української мови спрямовані на практичне виконання, а також на формування інфомедійних умінь учнів, що досить добре розвиває мовленнєву діяльність і знання з медіаграмотності.

Учні 10 класу узагальнюють та систематизують попередній матеріал, вивчений протягом попередніх 9 років.

Підлітки, що навчаються в 10 класі, за програмою на уроках української мови працюють з медіатекстом. Медіатекст — це усний чи писемний твір масовоінформаційної діяльності та масової комунікації [53, с. 149]. Медіатекст може бути застосовано на уроках різних типів, що посприяє досягненню багатьох цілей уроку.

На уроці української мови медіатекст допомагає пропрацювати інтонацію під час читання, покращити словниковий запас учнів, допомагає правильно визначати тему, ідею та головну думку, дає можливість ознайомитися з жанровою та стилістичною специфіками.

При роботі з медіатекстом в учнів 10 класів є можливість працювати в парі або групі з кимось, налагоджувати контакт з однолітками, а також у них є можливість попрацювати індивідуально та показати свою самостійність. Десятикласники мають змогу аналізувати, порівнювати, зіставляти та синтезувати медіатекст. Завдяки інтеграції інфомедійної грамотності в урок української мови підлітки навчаються відрізнити фейк та пропаганду від правдивих фактів (наприклад, методом фактчекінгу), вони мають можливість поділитися власним досвідом, аналізувати поведінку оточуючих, коментувати відповіді однокласників, висловити власну думку та відстояти її; більш глибоко вивчати історію та компетентно застосовувати афоризми, цитати і прислів'я у медіатексті.

Робоча програма у контексті формування інфомедійних умінь в учнів сприяє соціалізації спонукає самостійно вирішувати власні проблеми та бути

відповідальним. Окрім того, учні розвивають лідерські якості, що допомагає у подальшому дорослому житті.

За програмою виділено час на уроки-круглий стіл або просто дискусії, під час яких підлітки виражають свої точки зору, ввічливо коментують однокласників, борються зі страхом публіки, шукають аргументи, говорять переконливо і влучно та розвивають одне із найважливіших інфомедійних умінь – критичне мислення. Основне призначення критичного мислення — розвиток і застосування ідей [48, с. 22].

У розділі «Вступ» учні 10 класу вивчають лексикографію, словники, їх типи та функції. Десятикласники можуть редагувати та досліджувати медіатексти на тему «Лексикографія», здійснюють пошук детальної додаткової інформації щодо словників та їх характеристики, дискутують щодо значущості словника в житті людини, готують проєкти до теми «Лексикографія», розвивають уміння візуалізації.

У розділах «Поняття норми в сучасній українській літературній мові» та «Лексична норма» підлітки досліджують нормативне та ненормативне мовлення, лексичну помилку і фразеологічну синонімію та антонімію. Використовуючи навчальні відео, презентації, фільми та медіатексти, учні 10 класів мають можливість укласти свій словник для розділу «Лексична норма».

Проявляючи соціальну толерантність, вони можуть подискутувати з однокласниками на теми щодо руйнівних слів в лексиці, запозичень слів з інших мов та значущості Інтернету в житті особистості.

Підлітки, розвиваючи своє критичне мислення, готують різноманітні повідомлення щодо великої сили слова, лексичної норми, проєкти про лексичне значення слів, використовуючи методи візуалізації.

Десятикласники формують свої інфомедійні уміння під час вивчення розділу «Орфоепічна норма», готуючи повідомлення щодо значущості наголосу в слові.

Вивчаючи розділ «Орфографічна норма», учні 10 класів редагують та коментують медіатексти, дотримуючись правил орфографії. Десятикласники створюють проєкти для кращого засвоєння та вивчення орфографічних норм, готують повідомлення зі складними орфограмами, після чого коментують свій виступ та дискутують з однокласниками, розвиваючи критичне мислення. А також вони не забувають про соціальну толерантність, тому не перетворюють дискусію на полеміку.

Учні розвивають свою інфомедійну грамотність під час вивчення теми «Морфологічна норма» шляхом коментування медіатексту, новин та відеоблогів щодо морфологічних особливостей іменника (рід, число, відмінки, відміна). Десятикласники розвивають своє критичне мислення, готуючи доповіді різних варіацій та спираючись на знання морфологічних норм.

Якщо розглядати мовленнєву змістову лінію уроку української мови за робочою програмою під кутом практичної риторики, то підлітки досить успішно можуть розвивати свої інфомедійні уміння, моделюючи ситуації, готуючи власні виступи та проєкти, добираючи влучні аргументи для свого виступу, відстоюючи власні думки, аналізуючи та коментуючи виступи своїх однокласників та оцінюючи свій виступ і виступи однолітків. Таким чином, після даних видів роботи, які розвивають критичне мислення, соціальну толерантність та візуалізацію, утворюється гармонічний синтез, що сприяє формуванню інфомедійних умінь десятикласників.

Отже, програма з української мови (рівень стандарту) для 10 класів має види роботи, що сприяють формуванню інфомедійних умінь учнів, дає можливість десятикласникам оволодіти уміннями критичного мислення, візуалізації, проявляти соціальну толерантність та досить змістовно аналізувати і коментувати різноманітні медіатексти.

2.2. Аналіз підручників з української мови в контексті формування інфомедійних умінь учнів 10 класів на уроках

Наявність видів роботи, методів та засобів навчання, що формують інфомедійні уміння в учнів, є важливою складовою підручників з української мови для учнів 10 класів.

Підручник виконує певні функції, що сприяють організації процесу навчання.

Наприклад, освітня функція відповідає за засвоєння певними знаннями під час навчального процесу. Розвивальна функція полягає в розвитку підлітків та формує певні навички й уміння. Виховна функція впливає на світогляд підлітків, їхні почуття та формування індивідуальності. Управлінська функція полягає у визначенні потрібних типів навчання, методів, форм і засобів. Дослідницька функція допомагає підліткам власноруч вирішувати проблеми, що стосуються шкільних предметів.

Проаналізувавши підручник з української мови для учнів 10 класів закладів загальної середньої освіти (рівень стандарту), авторами якого є В. О. Заболотний, засвідчуємо, що зміст підручника повністю відповідає робочій навчальній програмі.

Підручник укладено відповідно до чинної навчальної Програми з української мови для старших класів. У ньому впроваджено спільні для всіх шкільних предметів наскрізні змістові лінії: «Екологічна безпека і сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість і фінансова грамотність». Видання спрямоване на поглиблення, повторення й систематизацію отриманих раніше знань, зокрема орфоепічних, морфологічних, синтаксичних, правописних норм української літературної мови.

Цей підручник має змістовну послідовність викладу матеріалу, предметні й міжпредметні зв'язки. Зміст підручника з української мови

формує необхідні предметні компетентності в учнів 10 класу. Підручник має основний навчальний текст, не виключено також і додатковий навчальний текст, довідкові матеріали і джерела, додатки: словник наголосів, орфоепічний словник, словник паронімів, відповіді до тестових завдань, пояснення щодо виконання деяких видів завдань.

Структура підручника включає такі розділи: «Вступ», «Мовні норми», «Лексична норма», «Практична риторика», «Орфоепічна й орфографічна норми», «Морфологічна норма», «Практична риторика. Суперечка». У параграфах наявні необхідні терміни, що сприяє успішному вивченню теми.

Автори врахували принципи науковості, наочності, доступності та системності, а також індивідуальні особливості й можливості підлітків.

Проаналізувавши підручник, приходимо до висновку, що в ньому наявна достатня кількість ілюстрацій, таблиць і схем, які є якісними та є джерелом отримання необхідної інформації. Підручник містить вправи дослідницького характеру, підвищеної складності та завдання з розвитку мовлення.

Більшість вправ та додаткових навчальних джерел у підручнику з української мови спрямовані на практичне виконання, а також на формування інфомедієвих умінь учнів, що досить добре розвиває мовленнєву діяльність і знання з медіаграмотності.

Підручник дає можливість десятикласникам компетентно володіти уміннями критичного мислення, візуалізації, проявляти соціальну толерантність та досить змістовно аналізувати і коментувати різноманітні медіатексти, що є складовими інфомедійних умінь.

Наприклад, у рубриці «Для вас, допитливі» пропонуються електронні джерела інформації для поглиблення знань з лексикографії. Таким чином, через роботу з медіатекстом в учнів 10 класу формуються інфомедійні уміння (див. додаток 1).

У вправі 16, як показує аналіз, підлітки мають можливість попрацювати з медіатекстом через коментування висловлення Джима Рона, а також обґрунтувати свою думку (див. додаток 2).

У вправі 130 учні 10 класу аналізують медіатекст, що є фрагментом публічної промови Стіва Джобса, коментують актуальність цієї промови (див. додаток 3).

У підручнику, як показує проведений аналіз, наявні вправи, спрямовані на написання есе та доповідей.

Наприклад, учням 10 класу запропоновано написати повідомлення в науковому стилі на певну тему, за допомогою чого вони розвинуть критичне мислення (див. додаток 4).

Десятикласники також можуть написати допис для сайту, що сприяє розвитку критичного мислення (див. додаток 5).

Вправа 57 пропонує написати відгук за певними вимогами, які стосуються теми, що вивчається (див. додаток 6).

У підручнику наявна достатня кількість вправ, у якій десятикласники можуть проявити соціальну толерантність.

Наприклад, у вправі 143 автори пропонують учням підготувати текст для усного виступу на задану тему. Десятикласники мають подолати хвилювання, виголосити свій виступ у класі й бути готовими до дискусії на підготовлену тему (див. додаток 7).

Вправа 147 пропонує виголосити учням підготовлену промову та проаналізувати власний виступ і виступи однокласників (див. додаток 8).

За допомогою вправи 114 десятикласники навчаються переконувати та коректно доносити свою думку (див. додаток 9).

Підручник містить вправи, які формують інфомедійні уміння у підлітків методом візуалізації.

Наприклад, учні 10 класу користуються методом візуалізації, готуючи проєкт на тему «Всесвітній День Гідності» (див. додаток 10).

Десятикласники проводять флешмоб «Прикрась життя українською», використовуючи метод візуалізації (див. додаток 11).

Метод візуалізації підлітки можуть використати для створення проєкту «Презентація одного слова» (див. додаток 12).

Приходимо до висновку, що автору О. В. Заболотному успішно вдалося подати цілісне поняття про мовні норми, лексичну норму, практичну риторичну, орфоепічну й орфографічну норми, морфологічну норму, практичну риторичну, формуючи інфомедійні уміння учнів 10 класу. У підручнику наявна достатня кількість вправ з різними методами та засобами навчання, що сприяє формуванню інфомедійних умінь учнів та їх медіаграмотності. Тобто, підручник дає можливість десятикласникам компетентно володіти уміннями критичного мислення, візуалізації, проявляти соціальну толерантність та досить змістовно аналізувати і коментувати різноманітні медіатексти.

Дослідивши підручник з української мови для учнів 10 класів загальноосвітніх навчальних закладів (академічний рівень), авторами якого є О. П. Глазова і Ю. Б. Кузнецов, узагальнюємо, що зміст підручника повністю відповідає програмі з української мови.

Підручник є концептуальним продовженням системи підручників нового покоління, в основі якої – спеціальна розробка педагогічних функцій усіх елементів, спрямованих на формування стійких компетенцій мовної особистості, розвиток творчих навичок відповідно до чинної програми.

Підручник має чітку логічну послідовність та вирізняється своєю науковістю. Зміст підручника з української мови формує необхідні предметні компетенції в учнів 10 класу.

Підручник містить такі розділи: «Вступ», «Стилістичні засоби фонетики», «Стилістичні засоби лексикології», «Стилістичні засоби

фразеології», «Словотворчі засоби стилістики», «Увага: Правопис!», «Зв'язне мовлення». Також у підручнику наявні запитання і завдання для контролю, рубрики «До вашого мовного портфолію», «Тренінг спілкування», тлумачний словник, термінологічний словник, узагальнювальні таблиці схеми розбору та пам'ятки. В підручнику наявні ілюстрації, таблиці і схеми, які є якісним джерелом отримання необхідної інформації.

Автори врахували принципи науковості, наочності, доступності та системності.

Підручник містить вправи, важливі теоретичні відомості, завдання підвищеної складності, завдання для інтерактивного навчання, завдання для тих, хто глибше пізнає мистецтво, профорієнтаційні завдання, міжпредметні завдання, завдання для всіх, хто товаришує з комп'ютером, творчі завдання, завдання для самостійного опрацювання, проектну діяльність, завдання для формування інфомедійних умінь в учнів та гумористичні завдання.

Більшість вправ та додаткових навчальних джерел у підручнику з української мови спрямовані на практичне виконання, а також на формування інфомедійних умінь учнів, що досить добре розвиває мовленнєву діяльність і знання з медіаграмотності.

Підручник дає можливість десятикласникам компетентно володіти вміннями критичного мислення, візуалізації, проявляти соціальну толерантність та досить змістовно аналізувати і коментувати різноманітні медіатексти, що є складовими інфомедійних умінь.

Наявна достатня кількість вправ, які спрямовані на написання есе та доповідей.

Наприклад, учням 10 класу запропоновано написати повідомлення про друковані засоби масової інформації та майбутнє ЗМІ, за допомогою чого вони розвинуть критичне мислення (див. додаток 13).

Десятикласники також можуть підготувати повідомлення «Повернення репресованого звука», що сприяє розвитку критичного мислення (див. додаток 14).

Підлітки розвивають критичне мислення шляхом написання культурологічного дослідження на тему «Кітч у сучасній культурі та літературі» (див. додаток 15).

Наявні вправи, під час яких десятикласники можуть проявити соціальну толерантність.

Наприклад, у вправі 14 автори пропонують учням підготувати роздум для усного виступу на задану тему у публіцистичному стилі (див. додаток 16).

Вправа 76 також пропонує виголосити підготовлену промову на тему «Відтворення апострофа на клавіатурі комп'ютера» та проаналізувати власний виступ і виступи однокласників (див. додаток 17).

За допомогою вправи 107 десятикласники навчаються використовувати фразеологізми у публічному виступі та обговорюють привітання одне одного у групі (див. додаток 18).

Підручник має вправи, які формують інфомедійні уміння в підлітків методом візуалізації.

Наприклад, учні 10 класу користуються методом візуалізації, готуючи матеріали до віртуальної екскурсії «Архітектура моєї малої батьківщини» або «Архітектурні перлини України: різнобарв'я стилів» (див. додаток 19).

Також десятикласники можуть виконати проєкт «Сучасна молодь і український стиль», використовуючи метод візуалізації (див. додаток 20).

Також метод візуалізації підлітки можуть використати для створення проєкту «Ідеали української нації» (див. додаток 21).

Отже, авторам О. П. Глазовій та Ю. Б. Кузнецову успішно вдалося подати цілісне поняття про стилістичні засоби фонетики, стилістичні засоби лексикології, стилістичні засоби фразеології, словотворчі засоби стилістики,

правопис та зв'язне мовлення, формуючи інфомедійні уміння учнів 10 класу. У підручнику наявна достатня кількість вправ з різними методами та засобами навчання, що сприяє формуванню інфомедійних умінь учнів та їх медіаграмотності.

Таким чином, підручники з української мови для 10 класів, що укладені В. О. Заболотним та О. П. Глазовою та Ю. Б. Кузнєцовим, дають можливість десятикласникам компетентно володіти уміннями критичного мислення, візуалізації, проявляти соціальну толерантність та досить змістовно аналізувати і коментувати різноманітні медіатексти.

2.3. Аналіз опитувань учнів 10 класів на предмет володіння інфомедійних умінь

Як показує опитування учнів у Косівщинському ЗЗСО I-III ступенів імені Лесі Українки, серед 25 учнів десятого класу, запропонований їм методичний інструментарій не достатньою мірою сприяє формуванню інфомедійних умінь.

Нами було складено опитування на предмет володіння учнями інфомедійних умінь має такі питання:

1. Чи ознайомлені Ви з поняттям «медіаграмотність»?

Кількість позитивних відповідей – 18

2. Чи вмієте Ви аналізувати, порівнювати, оцінювати інформацію на уроці?

Кількість позитивних відповідей – 25

3. Чи можете Ви впевнено відрізнити справжню достовірну інформацію від фейкової, неактуальної інформації або джинси?

Кількість позитивних відповідей – 20

4. Чи ознайомлені Ви з методом фактчекінгу?

Кількість позитивних відповідей – 13

5. Чи знаєте Ви, що таке критичне мислення?
Кількість позитивних відповідей – 17
6. Чи ознайомлені Ви з поняттям «візуалізація»?
Кількість позитивних відповідей – 25
7. Чи вважаєте Ви себе соціально толерантним?
Кількість позитивних відповідей – 24
8. Чи працювали Ви з медіатекстом?
Кількість позитивних відповідей – 13
9. Чи володієте Ви інфомедійними вміннями?
Кількість позитивних відповідей – 12
10. Чи хотілося б Вам знати більше про інфомедійну грамотність?
Кількість позитивних відповідей – 24

Згідно з опитуванням учнів на предмет володіння інфомедійних умінь (див. додаток 22), робимо висновок, що запропонований учням методичний інструментарій, дійсно, не достатньою мірою сприяє формуванню інфомедійних умінь.

Переважає кількість десятикласників, які знають, що таке «медіаграмотність», можуть відрізнити справжню достовірну інформацію від фейкової, неактуальної інформації або джінси, знають, що таке критичне мислення.

Майже всі учні 10 класу вміють аналізувати, порівнювати, оцінювати інформацію, ознайомлені з поняттям «візуалізація», вважають себе соціально толерантними та хотіли б знати більше про інфомедійну грамотність.

На жаль, незначна кількість учнів ознайомена з методом фактчекінгу. Тому учням та вчителям слід прагнути до саморозвитку в медіа-сфері.

Висновки до розділу 2

Наявність видів роботи, методів та засобів навчання, що формують інфомедійні уміння в учнів, є дуже важливою складовою робочої програми з української мови для учнів 10 класів.

Програма з української мови (рівень стандарту) для 10 класів має достатньо велику кількість видів роботи з різними методами та засобами навчання, що сприяють формуванню інфомедійних умінь учнів та їх медіаграмотності. Програма дає можливість десятикласникам компетентно володіти уміннями критичного мислення, візуалізації, проявляти соціальну толерантність та досить змістовно аналізувати і коментувати різноманітні медіатексти.

Наявність видів роботи, методів та засобів навчання, що формують інфомедійні уміння в учнів, є дуже важливою складовою підручників з української мови для учнів 10 класів. В. О. Заболотний, О.О. Заболотний, О. П. Глазова та Ю. Б. Кузнецов, які уклали підручники з української мови для 10 класу дають можливість десятикласникам компетентно володіти уміннями критичного мислення, візуалізації, проявляти соціальну толерантність та досить змістовно аналізувати і коментувати різноманітні медіатексти.

Опитування учнів у Косівщинському ЗЗСО І-ІІІ ступенів імені Лесі Українки серед 25 учнів десятого класу показує, що запропонований їм методичний інструментарій не достатньою мірою сприяє формуванню інфомедійних умінь.

РОЗДІЛ 3

СИСТЕМА ВПРАВ І ЗАВДАНЬ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ІНФОМЕДІЙНИХ УМІНЬ УЧНІВ 10 КЛАСУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

3.1. Науковий підхід до формування інфомедійних умінь учнів 10 класу на уроках української мови

Досягти успіху в процесі формування інфомедійних умінь учнів 10 класу на уроках української мови можна, як зазначають фахівці, доцільно на основі когнітивного, акмеологічного та компетентнісного наукового підходів.

Акмеологія є наукою, що вивчає самореалізацію та досягнення у житті людини. Саме завдяки акмеологічному підходу можна сформувати схему досягнення успіху в будь-чому самостійно, в групі або в колективі, а також можна слідкувати за розвитком учня під час усіх рівнів навчального процесу. Тобто, акмеологія – це постійний розвиток.

Проаналізувавши дослідження А. В. Хуторського, зауважуємо, що інноваційні здібності людини згасають, якщо вона звикає жити в повній згоді із зовнішньо заданими нормами й правилами, її інноваційні здібності згасають. Стандартизація поведінки й внутрішнього світу людини супроводжується тим, що в її діяльності усе більше місце займають інструктивні зразки [24].

Досліджуючи акмеологію в освітньому процесі, виокремили шляхи формування інфомедійних умінь учнів 10 класу на уроках української мови. Важливою є організація навчального процесу учнів 10 класу через творчість та креатив.

Наприклад, доцільним є створення проєктів, дослідження різноманітних медіатекстів, постійні обговорення нових тенденцій за круглим столом.

Десятикласників треба навчати самоосвіті, саморозвитку, давати їм можливість самостійно визначатися з майбутньою професією. Для

формування інфомедійних умінь учнів 10 класу необхідним є використання результатів інноваційних наукових досліджень та власного інноваційного досвіду.

Обов'язковими є уміння поєднувати різні форми організації навчального процесу (індивідуальна, фронтальна, групова) та вміння інтегрувати інтерактивні та кооперативні технології навчання. Також можна готувати учнів до конкурсів з медіаграмотності, різноманітних конференцій та тренінгів. Разом з учнями доцільно скласти схему самовдосконалення в інфомедійній сфері. Таким чином, ми зможемо виокремити для учнів певні інфомедійні методи, які спрямовані на формування в учнів 10 класу інфомедійних умінь.

За карантинних умов та під час дистанційного навчання з'явилася велика кількість навчальних відео на тему «Інфомедійна грамотність»/ «Медіаграмотність».

Також учні можуть створити власні інфомедійні уроки, прийоми і методи медіаграмотного навчання, розробки інноваційних методів і форм. Ми маємо постійно використовувати науково-методичну літературу, розробляти спеціальні курси медіаграмотності, брати разом з учнями участь у шкільних конкурсах. Важливим є постійне використання міжпредметних зв'язків та міжпредметної інтеграції.

Для формування інфомедійних умінь в учнів 10 класу можна проводити різні види інноваційних уроків.

Це може бути урок-пошук. На такому уроці добре буде працювати з медіатекстами різного формату. Учні будуть здійснювати пошук інформації, аналізувати медіатекст, порівнювати його та виражати свою точку зору стосовно нього.

Це може бути урок-дослідження, де за допомогою, наприклад, проекту учні зможуть дослідити інфомедійну тему.

Не варто забувати про уроки-тренінги, які можна проводити під час дистанційного навчання, наприклад, за допомогою відео-конференцій та різноманітних вебінарів.

Набратися досвіду та дізнатися багато нового стосовно медіаграмотності можна через навчальні відео освітньо-дослідницького центру «МЕДІА&ВЧИТЕЛЬСЬКИЙ кампус», який формує інфомедійну грамотність у майбутніх вчителів, досліджує академічну доброчесність і популяризує українську мову в медіапросторі.

Десятикласникам буде цікаво брати участь у різноманітних інфомедійних майстер-класах, семінарах та дискусіях. І не треба забувати про індивідуальну роботу учнів, що буде сприяти саморозвитку підлітків.

Формувати інфомедійні уміння в учнів 10 класу на уроках української мови можна за допомогою когнітивного наукового підходу.

Сутність когнітивного підходу до мови полягає у вивченні її як загального когнітивного механізму, когнітивного інструменту – системи знаків, яка досліджує моделі свідомості, по'язані з процесами пізнання, з набуттям, виробленням, зберіганням, використанням, передаванням людиною знань [49, с. 141].

Когнітивний підхід в освітньому процесі проявляється шляхом мислення та дії. Під час когнітивного підходу на уроці української мови вчитель формує навички учнів та застосовує певні вправи, що сприяють цьому. Для цього вчитель має зацікавити учнів темою та собою, як педагогом. Тобто, за допомогою когнітивного підходу учні 10 класу на уроці української мови можуть в колективі працювати над інфомедійною темою та вирішувати певні завдання. Учитель має орієнтуватися на учня, його індивідуальність, сприяти колективній творчій діяльності, давати мотивацію десятикласникам.

Наприклад, когнітивний підхід доцільно враховувати:

- сприймати інформацію;

- правильно висловлювати власну думку;
- критично аналізувати, порівнювати і конспектувати зміст медіатексту;
- шукати інформацію за заданою темою;
- бачити різницю та суперечності в сприйнятій інформації;
- отримувати інформацію різними засобами;
- проводити певні експерименти, щоб дізнатися більше інформації;
- бачити різницю між правдивою інформацією та фейком;
- доводити свою точку зору, використовуючи доцільно дібрані аргументи;
- робити висновки, правильно аналізуючи інформацію.

Тому можемо зробити висновок, що когнітивний підхід формує в учнів інфомедійні уміння в учнів 10 класу, навички пошуку потрібної їм інформації та формує критичне мислення.

Формувати інфомедійні уміння в учнів 10 класу на уроках української мови можна за допомогою компетентнісного підходу.

компетентнісний підхід формує й розвиває основні компетентності учня в освітньому процесі.

Учні навчаються:

- самостійно здійснювати пошук інформації;
- ставити цілі та бачити шляхи їх досягання;
- планувати свої дії;
- аналізувати дану їм інформацію;
- рефлексувати;
- самостійно оцінювати свою діяльність;
- відрізнити фейк/пропаганду від правдивої інформації;
- використовувати різноманітні методи пізнання
- зберігати, відтворювати та передавати певну інформацію.

Компетентнісний підхід формує навички роботи індивідуально, в парі, в групі. Учні усвідомлюють важливість різних соціальних ролей. Десятикласники навчаються правильно доносити власну точку зору, мати аргументи, щоб відстоювати її під час дискусії. За допомогою когнітивного підходу учень ознайомлюється з різними формами саморозвитку та самореалізації.

Отже, компетентнісний підхід реалізується за допомогою розвитку особистості. А бажання в учнів саморозвиватися сприяє наполегливій роботі над формуванням інфомедійних умінь.

Таким чином, основні положення когнітивного, акмеологічного та компетентнісного наукового підходів, враховуємо у формуванні інфомедійних умінь в учнів 10 класу на уроках української мови.

3.2. Вправи для формування інфомедійних умінь учнів 10 класу на заняттях з української мови

У межах параграфу окреслено, що вправа – це спеціальне завдання, що виконується для набуття певних навичок або закріплення наявних знань [47, с. 754].

Більшість вправ та додаткових навчальних джерел в підручниках з української мови, які ми проаналізували, спрямовані на практичне виконання, а також на формування інфомедійних умінь учнів, що досить добре розвиває мовленнєву діяльність і знання з медіаграмотності.

Методи навчання є основою уроку на його різних етапах, які треба вдосконалювати та покращувати через постійні науково-технічні перевороти та зміни і прискорений розвиток освіти й культури.

Метод навчання має певні методичні задачі: взаємоперевірка, експериментування з текстом, аналіз тексту, компаративістика та інше.

Способи подання матеріалу також досить диференційовані на певні види взаємодії, наприклад: учитель усно подає матеріал – учні сприймають на слух; між учнями та вчителем йде обговорення певної теми, тема засвоюється, роблять певні висновки; спостереження за допомогою колективного обговорення матеріалу; самостійна робота учнів над матеріалом, а саме над текстами у книгах й посібниках, але під певним керівництвом учителя; самостійна практична робота з вправами та завданнями.

На основі аналізу програми з української мови для 10 класу, підручників з української мови для 10 класу, нами було розроблено вправи, що сприяють формуванню інфомедійних умінь в учнів 10 класів на уроках української мови.

Вправа 1. Підготуйте виступ на тему «Українські герої нашого часу», намагаючись відрізнити фейкові факти про визначних особистостей від правдивих. Час виступу – 2-3 хвилини. Будьте готові до обговорення теми та дотримуйтесь культури мовлення.

Вправа 2. Напишіть есе на тему «Моє ставлення до ЗМІ», використовуючи останні новини в мережі та телебаченні.

Вправа 3. Об'єднайтеся в групи, створіть проекти на тему «Фактчекінг – запорука чистоти думок», дбаючи про свою медійну безпеку.

Вправа 4. Оберіть в Інтернеті декілька інтерв'ю, які з'явилися на цьому тижні, проаналізуйте їх та порівняйте між собою на наявність лексичних помилок. Відредагуйте самостійно обране одне інтерв'ю.

Вправа 5. Порівняйте поданих два медіатексти та визначте, який з них фейк, а який з них правдивий (див. додаток 23, 24).

Вправа 6. Замініть назву медіатексту так, щоб медіатекст виявився фейком (див. додаток 25).

Вправа 7. Ознайомтесь з медіатекстом і використайте замість фейкової новини справжню, здійснивши пошукову діяльність в Інтернеті (див. додаток 26).

Вправа 8. Ознайомтесь з останнім випуском ТСН та виділіть для вас найцікавіші новини, напишіть на їх тематику есе.

Вправа 9. Використайте ваші улюблені фразеологізми замість деяких реплік ведучої новин ТСН.

Вправа 10. Зробіть акцент на кількості фейку на вашій стрічці новин у Фейсбуку.

Вправа 11. Наголосіть на правильності вживання епітетів у медіатексті.

Вправа 12. Знайдіть в Інтернеті медіатексти за такими критеріями:

- фейк
- пропаганда
- правдива інформація

Вправа 13. Об'єднайте дані фрагменти медіатексту за змістом та перетворіть їх у оригінальну статтю.

Див. додаток 27, 28, 29, 30

Вправа 14. Знайдіть в Інтернеті подібні фейки, спираючись на вид фейку.

Вправа 15. До якої категорії фейку належить даний медіатекст?

Див. додаток 31

Вправа 16. Сформулюйте власні правила медійної безпеки.

Вправа 17. Зробіть висновок з почутих виступів ваших однокласників, дискутуючи.

Вправа 18. Доведіть, що фейк відрізняється від пропаганди, використовуючи наведені граматичні конструкції: небезпечно впливає, несе поширення, викликає недовіру.

Вправа 19. Продовжте перелік типів фейку: фотофейк, ...

Вправа 20. Перебудуйте фейк у правдиву інформацію.

Вправа 21. Напишіть стислий виклад вашого проєкту на тему: «Типологія фейку».

Вправа 22. Скоротіть висловлювання вашого сусіда по парті, яке було підготовлено для проєкту на тему: «Робота ЗМІ 10 років тому і сьогодні».

Вправа 23. Поширте тезу, яку ви використали в вашому есе на тему «Інфомедійна грамотність – запорука безпеки».

Вправа 24. Доповніть пояснення вашого однокласника стосовно теми: «Новини у 2021 році».

Вправа 25. Підготуйте проєкт на тему: «Факт та його ознаки», дотримуючись лексичних норм. Виділіть їх та поясніть.

Вправа 26. Створіть дискусію на тему: «Фейк у Фейсбуці».

Вправа 27. Напишіть есе на тему «Маніпуляція фактами», дотримуючись орфоепічних норм. Виділіть їх та поясніть.

Вправа 28. Проаналізуйте даний дезінформаційний медіатекст та виділіть дезінформацію.

Вправа 29. Підготуйте проєкт на тему «Цензура і лексична норма».

Вправа 30. Визначте приховану рекламу у вашому улюбленому серіалі та виділіть лексичні помилки в ній.

Вправа 31. Підготуйте дискусію на тему «Пропаганда чужих мов на території України».

Вправа 32. Напишіть есе на тему «Упередження в ЗМІ», дотримуючись орфоепічних норм.

Вправа 33. Напишіть власну новину та придумайте до неї клікбейт.

Вправа 34. Поясніть важливість орфографічних норм у медіапросторі, дискутуючи з вашими однокласниками.

Вправа 35. Підготуйте проєкт, поділившись на групи, на тему «Морфологічна норма у сучасному ЗМІ».

На нашу думку, вправи дають можливість десятикласникам компетентно володіти уміннями критичного мислення, візуалізації, проявляти

соціальну толерантність та досить змістовно аналізувати і коментувати різноманітні медіатексти, що є складовими інфомедійних умінь.

3.3. Аналіз апробованих вправ з учнями 10 класу

Розроблені вище вправи було апробовано нами на уроках української мови для учнів 10 класу в Косівщинському ЗЗСО I-III ступенів імені Лесі Українки. Аналіз опитування учнів у Косівщинському ЗЗСО I-III ступенів імені Лесі Українки серед 25 учнів десятого класу дав можливість зробити висновок, що запропонований методичний інструментарій не достатньою мірою сприяє формуванню інфомедійних умінь.

Зауважуємо на тому, що достатня кількість десятикласників знає, що таке «медіаграмотність», впевнено може відрізнити справжню достовірну інформацію від фейкової, але незначна кількість учнів не ознайомена з методом фактчекінгу, не усвідомлює, що працювала з медіатекстом та не володіє інфомедійними вміннями.

Тому ми розробили вправи, які сприяють формуванню інфомедійних умінь в учнів 10 класу на уроках української мови.

Розроблені відповідно до наявності методів формування інфомедійної грамотності вправи спрямовують учнів вести дискусію, де проявляється соціальна толерантність; шляхом написання есе, розвивають в учнів критичне мислення; методом візуалізації матеріалу учні можуть поділитися своїми думками щодо заданих їм інфомедійних тем; спрямовують не тільки на аналіз, редагування та порівняння, а також на виявлення помилок у мові.

Вправи мають завдання на порівняння інформації; заміщення інформації; накладання інформації у різних контекстах; на вичленування необхідної інформації; на висунення фразеологізмів на перший план; на вичленування фейку у медіатексті; на висунення епітетів на перший план; на поділ за певними ознаками; на поєднання за змістом; на пошук за певною

аналогією; на визначення категорії медіатексту; на формулювання певних положень за конкретною формою; на логічний висновок; на доведення, що мають бути спрямовані на факти; на перелік точних об'єктів; на заміну форми з конкретною заміною значення; на компресійне завдання, що має суть скорочення інформації; на додавання нових елементів.

У деяких вправах методом візуалізації матеріалу учні можуть поділитися своїми думками на теми: «Факт та його ознаки», «Цензура і лексична норма», «Морфологічна норма у сучасному ЗМІ».

Також, вправи спрямовують учнів вести дискусію на теми: «Фейк у Фейсбуці», «Пропаганда чужих мов на території України», «Важливість орфографічних норм у медіапросторі».

Вправи спрямовані на розвиток критичного мислення та повторення теми: «Орфоепічна норма».

За спрямованістю розроблено вправи на прийом та видачу інформації (репродуктивні, рецептивно-репродуктивні, продуктивні, рецептивно-продуктивні) і вправи на формування умінь і навичок (комунікативні, умовно-комунікативні, некомунікативні).

За характером виконання розроблено усні та писмові вправи.

За функцією у навчальному процесі розроблено тренувальні та творчі вправи.

За місцем виконання розроблено класні й домашні вправи.

Проаналізувавши розроблені нами вправи, що використовувалися на уроках української мови для учнів 10 класу, можемо зробити висновок, що дані вправи дають можливість десятикласникам компетентно володіти вміннями критичного мислення, візуалізації, проявляти соціальну толерантність та досить змістовно аналізувати і коментувати різноманітні медіатексти, що є складовими інфомедійних умінь.

Висновки до розділу 3

Досягти успіху в процесі формування інфомедійних умінь учнів 10 класу на уроках української мови можна за допомогою когнітивного, акмеологічного та компетентнісного наукового підходів. Важливою є організація навчального процесу учнів 10 класу через творчість та креатив. Когнітивний підхід в навчальному процесі проявляється шляхом мислення та дії. Учитель має орієнтуватися на учня, його індивідуальність, сприяти колективній творчій діяльності, давати мотивацію десятикласникам. Компетентнісний підхід формує й розвиває основні компетентності учня в освітньому процесі. Такий підхід орієнтує вчителя на особистість учня.

Необхідні знання, навички та уміння здобуваються та формуються за допомогою вправ.

Розроблені нами вправи було використано нами на уроках української мови для учнів 10 класу в Косівщинському ЗЗСО I-III ступенів імені Лесі Українки. Проаналізувавши розроблені нами вправи, що використовувалися на уроках української мови для учнів 10 класу, можемо зробити висновок, що дані вправи дають можливість десятикласникам компетентно володіти уміннями критичного мислення, візуалізації, проявляти соціальну толерантність та досить змістовно аналізувати і коментувати різноманітні медіатексти, що є складовими інфомедійних умінь.

ВИСНОВКИ

Відповідно до першого завдання нами здійснено аналіз двох підручників з української мови для десятих класів в контексті формування інфомедійних умінь учнів. Проаналізовано робочу програму з української мови для десятого класу за рівнем стандарту в контексті формування інфомедійних умінь учнів. Також проведено аналіз опитувань учнів 10 класу на предмет володіння інфомедійних умінь.

Більшість вправ на уроках української мови загалом спрямовані на практичне виконання, а також на формування інфомедійних умінь учнів, що досить добре розвиває мовленнєву діяльність і знання з медіаграмотності.

На основі аналізу нормативних документів та досліджень медіатекст в роботі визначаємо як усний чи писемний твір масовоінформаційної діяльності та масової комунікації.

Підлітки, що навчаються в 10 класі, за робочою програмою на уроках української мови досить часто працюють з медіатекстом, який допомагає пропрацювати інтонацію під час читання, покращити словниковий запас учнів, допомагає правильно визначати тему, ідею та головну думку, дає можливість ознайомитися з жанровою та стилістичною специфіками.

Завдяки інтеграції інфомедійної грамотності в урок української мови, підлітки навчаються відрізнити фейк та пропаганду від правдивих фактів (наприклад, методом фактчекінгу), вони мають можливість поділитися власним досвідом, аналізувати поведінку оточуючих, коментувати відповіді однокласників, висловити власну думку та відстояти її. До речі, наше опитування показало те, що 77 відсотків учнів не знають такого поняття як фактчекінг.

10-класники є компетентними ораторами, бо за робочою програмою у них виділено час на уроки-круглий стіл або просто дискусії, під час яких

підлітки виражають свої точки зору, ввічливо коментують однокласників, борються зі страхом публіки, шукають аргументи, говорять переконливо і влучно та розвивають одне із найважливіших інфомедійних умінь – критичне мислення.

Отже, робоча програма з української мови (рівень стандарту) для 10 класів має достатньо велику кількість видів роботи з різними методами та засобами навчання, що сприяють формуванню інфомедійних умінь учнів та їх медіаграмотності. Тобто, робоча програма дає можливість 10-класникам компетентно володіти уміннями критичного мислення, візуалізації, проявляти соціальну толерантність та досить змістовно аналізувати і коментувати різноманітні медіатексти.

Наявність видів роботи, методів та засобів навчання, що формують інфомедійні уміння в учнів, є дуже важливою складовою підручників з української мови для учнів 10 класів.

Проаналізувавши підручники з української мови, засвідчуємо, що зміст підручників відповідає програмі. Значна кількість вправ та додаткових навчальних джерел в підручниках з української мови спрямовані на практичне виконання, а також на формування інфомедійних умінь учнів, що досить добре розвиває мовленнєву діяльність і знання з медіаграмотності.

Підручники дають можливість десятикласникам компетентно володіти уміннями критичного мислення, візуалізації, проявляти соціальну толерантність та досить змістовно аналізувати і коментувати різноманітні медіатексти, що є складовими інфомедійних умінь.

Авторам вдалося подати цілісне поняття про мовні норми, лексичну норму, практичну риторику, орфоепічну й орфографічну норми, морфологічну норму, практичну риторику, стилістичні засоби фонетики, стилістичні засоби лексикології, стилістичні засоби фразеології, словотворчі засоби стилістики, формуючи інфомедійні уміння учнів 10 класу. У підручниках наявна достатня

кількість вправ з різними методами та засобами навчання, що сприяє формуванню інфомедійних умінь учнів та їх медіаграмотності.

Як показує опитування учнів у Косівщинському ЗЗСО I-III ступенів імені Лесі Українки серед 25 учнів десятого класу на предмет володіння інфомедійними вміннями, запропонований їм методичний інструментарій не достатньою мірою сприяє формуванню інфомедійних умінь.

Якщо аналізувати опитування детальніше, то переважна кількість десятикласників знає, що таке «медіаграмотність», впевнено може відрізнити справжню достовірну інформацію від фейкової, неактуальної інформації або джінси, знає, що таке критичне мислення.

Майже всі учні 10 класу вміють аналізувати, порівнювати, оцінювати інформацію на уроці української мови, ознайомлені з поняттям «візуалізація», вважають себе соціально толерантними та хотіли б знати більше про інфомедійну грамотність.

На жаль, незначна кількість учнів ознайомена з методом фактчекінгу, усвідомлює, що працювала з медіатекстом та володіє інфомедійними вміннями.

Тому учням та вчителям слід встигати за новими тенденціями в навчально-освітньому процесі та прагнути до саморозвитку в медіа-сфері. Також слід звернути увагу на підручники, які обираються для навчального процесу. Можливо, матеріал та методи навчання є досить застарілими.

Отже, аналіз двох підручників з української мови для десятих класів та робоча програма з української мови для десятого класу мають достатньо велику кількість видів роботи з різними методами та засобами навчання, що сприяють формуванню інфомедійних умінь учнів та їх медіаграмотності. Але аналіз опитувань учнів 10 класів на предмет володіння інфомедійних умінь показав нам, що матеріалу в підручниках та роботи, яка наразі проводиться з учнями, недостатньо.

Відповідно до другого завдання виявлено, що учні 10 класів є представниками середнього підліткового віку (14-16 років).

Головною прикметою розвитку підлітків, які навчаються у 10 класі, є фізіологічне дорослішання, що переганяє психосоціальне дорослішання. Компетентному педагогу слід знати ці особливості розвитку дитини, бо саме завдяки ним учитель може правильно розуміти учня та його поведінку. Учні 10 класів у цьому віці прагнуть бути самостійними, але хочуть зберегти гарні стосунки зі своїми рідними. Також 10-класники хочуть побудувати теплі стосунки зі своїми однокласниками та друзями, вони працюють над формуванням своєї ідентичності та розвитком своєї свідомості й її моральності. Учні 10 класів стають абсолютними суб'єктами процесу навчання, своєї діяльності.

Досить важливим є те, що для учнів 10 класу є важливим прийняття орієнтаційно-ціннісної діяльності. Тобто, 10-класники проводять ґрунтовний аналіз своєї індивідуальності, своїх вмінь та навичок. Підлітки розвивають в собі самоаналіз, самопізнання та самоспостереження, а ще спостерігають за процесом роздумів, прагнуть філософствувати, вияснити сенс свого життя.

Для учнів 10 класу є великим відкриттям те, що вони навчаються, виконують різноманітні завдання та вправи, аналізують, порівнюють, синтезують, проводять паралелі не просто так, не задля процесу, а з певною ціллю та метою. Тобто, вони осмислюють значущість своїх дій та вбачають в цьому неабиякий сенс, вбачають певну мотивацію та бажання. Наша мета – зацікавлені 10-класники, що є суб'єктами навчальної діяльності.

Що стосується пізнавальної та творчої діяльності підлітків, то вони прагнуть до створення чогось оригінального, до експерименту та досліджень. Їм постійно потрібно давати «їжу» для роздумів, бо їм просто може стати нудно. Причиною цього є постійне бажання аналізувати певну тему з різних точок зору.

То ж, можна сказати, що підлітковий період є надзвичайно складним періодом життя 10-класників, бо організм учнів зазнає масштабних змін. Учні є соціально активними, відкривають у собі велику кількість способів поведінки та хочуть бути схожими на дорослих. Вони є більш незалежними, ніж раніше, тому з деякими проблемами дорослі вже не можуть їм допомогти. Тобто, учні всіма способами намагаються довести свою самостійність та дорослість.

Відповідно до третього завдання з'ясуємо, що інфомедійні уміння – це набуті знання з медіаграмотності у дії, що за певний час оволодіння переходять у автоматично відпрацьовану навичку. Інфомедійні уміння – це вміння сприйняття усього матеріалу загалом, уміння аналізу та самоаналізу, оцінювання та самооцінювання, уміння інтерпретації тексту, уміння використання інформації в потрібний час.

Наприклад, на уроці української мови – це метод фактчекінгу, а саме перевірка медіатексту, відео або фото.

Важливим вмінням є захист власної думки та вміння її донести до аудиторії. Формуванню інфомедійних умінь в учнів сприяють вправи і завдання, запропоновані на уроках української мови в десятому класі. Через велику кількість медіапродукту, який застосовується на уроці, учню просто необхідно працювати на уроках з мультимедійними технологіями, що призводить до появи абсолютно нових методів, форм та засобів навчання. Формування уміння аналітичного осмислення та споживання медіапродукту є важливим і для учнів 10 класів, і для вчителів. Саме через це уміння підлітки навчаються виокремлювати тільки перевірену та якісну інформацію.

Важливим серед інфомедійних умінь є вміння розрізняти, тобто аналізувати та визначати, в якому тексті існує дезінформація та пропаганда, а в якому правдива інформація. До інфомедійних умінь відноситься також візуальна грамотність, а саме аналіз зображень, фото, вистроювання

візуальних асоціативних рядів. Важливим серед інфомедійних умінь є вміння соціальна толерувати з іншими людьми, що засвідчує розуміння та усвідомлення різноманітностей людських особливостей. Формування уміння критично мислити є чи не найважливішим умінням у медіаграмотній освітній діяльності, а саме відстоювати свою позицію, аналізувати, давати оцінку, редагувати, переінакшувати, мати певні питання.

Інфомедійні уміння старшокласників, зокрема пошук інформації, відтворення інформації, її вилучення, використовуючи велику кількість цифрових інструментів, розвиваються під час вправ різних видів: бесіда на тему стереотипів, застосування онлайн-інструментів, самоаналіз під час використання медіапродукту, власне створення медіапродукту, дискусії та обговорення на різні теми, аналіз побаченого, почутого та прочитаного, розвиваючи ігри.

Таким чином, набуті інфомедійні уміння на уроці не тільки навчають компетентно аналізувати інформацію, а й сприяють появі культури у її використанні, що і є одним із найголовніших завдань медіаграмотності.

Відповідно до четвертого завдання, з метою розробки системи завдань і вправ, спрямованих на формування інфомедійних умінь в учнів 10 класів було проаналізовано

Проаналізувавши робочу програму з української мови для 10 класу, підручники з української мови для 10 класу та провівши опитування з учнями на предмет володіння інфомедійними вміннями, було розроблено вправи, що сприяють формуванню інфомедійних умінь в учнів 10 класів на уроках української мови.

Вправи спроектовані з урахуванням загальнодидактичних принципів (науковості, систематичності й послідовності, наступності, зв'язку теорії з практикою, доступності, наочності, проблемності, креативності, активної

пізнавальної діяльності, виховання на цінностях людини, цінностях держави, цінностях загальноетичних норм).

Для розвитку пізнавальної сфери підлітків важливо використовувати творчі завдання (роздуми, есе, проекти, дискусії).

Розроблені вправи і завдання спрямовані на оволодіння уміннями самостійної філологічної роботи з медіатекстом, що сприяє формуванню інфомедійних умінь в старшокласників.

Таким чином, вправи та завдання, що формують інфомедійні уміння в учнів 10 класів на уроках української мови є запорукою медіаграмотного учня. Після даних видів роботи, які розвивають критичне мислення, соціальну толерантність та візуалізацію, утворюється гармонічний синтез, що сприяє формуванню інфомедійних умінь десятикласників. Зміст робочої програми та підручників повинен часто оновлюватися, учні мають бути постійно зацікавленими чимось інноваційним, а учителя не повинні відставати від трендів, щоб допомогти підліткам опанувати важливі компетентності у школі та бути готовими до дорослого життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамова Г.С. Возрастная психология. Москва, 1999. 672 с.
2. Антонченко М.О. Медіаінформаційна грамотність як складова інформаційно-цифрової компетентності педагога. Інформаційно-цифрова компетентність педагога: теорія і практика : збірник наукових праць; випуск 3- й; за заг. Редакцією Л.Г. Петрової. Суми : ВВП «Мрія», 2019. С. 2–10
3. Баханов К.О. Учнівські компетенції як складова програм з історії для 12-річної школи. *Історія в школах України* . Київ, 2004. №7. С. 7-11.
<https://res.in.ua/kostyantyn-bahanov-m-berdyansek-uchnivseki-kompetenciyyi-yak-sk.html>
4. Болотов В. А. Компетентностная модель : от идеи к образовательной парадигме / В. А. Болотов, В. В. Сериков // Педагогика. 2003. № 10. С. 7–13.
5. Большой психологический словарь / редкол. Б. Г. Мещерякова, В.П. Зинченко. Москва : ОЛМА-ПРЕСС, 2004. 672 с.
6. Бути медіаграмотним: десять необхідних компетентностей.
<https://ms.detector.media/mediaosvita/post/18961/2017-05-24-buty-mediagramotnym-desyatneobkhidnykh-kompetentnostey/>
7. Водолазська Т. В. Освітнє середовище як «третій учитель». Імідж сучасного педагога. 2018. № 4 (181). С. 10-12.
8. Вукіна Н. В. Критичне мислення: як цього навчати : наук.-метод. Посібник / Н. В. Вукіна, Н. П. Дементієвська, І. М. Сущенко; за наук. ред. О. І. Пометун. Харків, 2007. 190 с.
9. Герман В. Академічна риторика: інтегрована програма навчального курсу, сертифікована IREX «Вивчай і розрізняй: інфо-медійна грамотність»; електронна (другий рівень освіти). Суми, 2020. 66 с.

10. Герман В. Інтеграція проєкту IREX «Вивчай та розрізняй: інформаційна грамотність» і курсу «Сучасна риторика». Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. журнал / голов. ред. А. А. Сбруєва. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2020. № 2 (96). С. 12-23.
11. Глузман О. В. Базові компетентності : сутність та значення в життєвому успіху особистості / О. В. Глузман // Педагогіка і психологія. 2009. № 2. С. 51–61.
12. Декларация принципів толерантності / Век толерантності: науко-публицистический вестник. Москва : Изд-во МГУ, 2001. 452 с.
13. Державний стандарт базової середньої освіти (2020) Відновлено з: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/
14. Дика Н.М., Глазова О.П. Робота з медійним текстом в умовах модернізації навчальних програм з української мови. Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка. Збірник наукових праць № 31, 2019. С. 39- 45.
15. Дмитренко Т. Г. Педагогічна спадщина А. С. Макаренка у виховній системі приватної школи (з досвіду роботи ПНВК "Паросток") / Т. Г. Дмитренко, О. В. Крамарева // Витоки педагогічної майстерності. Педагогічні науки. Полтава, 2008. № 4. С. 227–234.
16. Дьяченко Б. Василь Сухомлинський у діалозі з компетентнісним підходом / Б. Дьяченко // Освіта на Луганщині. 2008. № 29. С. 13–16.
17. Єрмаков І. Г., Пузіков Д. О. Життєві компетенції особистості. Практично зорієнтований посібник. Донецьк: Каштан, 2007.
18. Єрмаков І. Життєва компетентність особистості : від теорії до практики : наук.-метод. зб. / І. Єрмаков, Н. Софій. Запоріжжя : ЦентрІон, 2005. 640 с.

19. Жилавська І. В. Медіаосвіта молодіжної аудиторії : [монографія] / І. В. Жилавська. Томск : ТПТ, 2009. 322 с.
20. Жук Ю.О. Організація навчальної діяльності у комп'ютерно-орієнтованому навчальному середовищі / Ю.О. Жук // Інформаційне забезпечення навчального процесу: інноваційні засоби і технології: колективна монографія. К.: Атіка, 2005. С. 195-204
21. Заир-Бек С.И. Развитие критического мышления на уроке. Пособие для учителей общеобразоват. учреждений. 2-е изд., дораб. Москва: Просвещение, 2011. 223 с
22. Інфомедійна грамотність – невід'ємна складова навчального процесу закладу вищої освіти : збірник статей / Редкол. : В. Ф. Іванов (голов. ред.) [та ін.]. Київ : Академія української преси, IREX, Центр Вільної преси, 2021. 400 с.
23. Інфомедійна грамотність: імплементація в освіті дорослих : навч.-метод. посіб. / Т. В. Водолазська, Н. І. Курмишева, Т. А. Устименко ; упор. Т. А. Устименко. Полтава : ПОППО ім. М. В. Остроградського, 2021. 108 с.
24. Каньковський І. Професіоналізм педагогічного складу як одна із умов успішної підготовки інженера-педагога. *Молодь і ринок*. 2012. № 12. С. 37-43. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2012_12_10
25. Компетентнісний підхід у сучасній освіті : Світовий досвід та українські перспективи / за заг. ред. О. В. Овчарук. Київ: К.І.С., 2004. 112 с.
26. Компетентності, розроблені проєктом «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність» (IREX). 2019.
27. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні, схвалена постановою Президії Національної академії педагогічних наук України від 20 травня 2010 року (протокол No 1-7/6-150).

- 28.Корицька Г. Шкільна мовна освіта в умовах розвитку електронного навчального середовища // E-learning у теорії та практиці навчання суспільно-гуманітарних дисциплін: колективна монографія, за заг. ред. Г. Р. Корицької, Т. М. Путій, Івано-Франківськ, Україна: Симфонія форте, 2017. С. 40-54.
- 29.Корнилов К. Н. Психология. Москва: Учпедгиз, 1946. 151 с.
- 30.Крикун Л. Профілактика комп'ютерної залежності (Тренінг для педагогів) // Безпечне користування сучасними інформаційно-комунікативними технологіями: навчально-методичний посібник / за заг. ред. Бережної Т.І., Удалової О.А., Волосюк Т.В., Буянової Г.В. Київ: Україна, 2018. 136 с.
- 31.Кучерук Оксана. Інтегрування інфомедійної грамотності в простір мовної освіти // Українська мова і література в школі. 2020. №3. С.9-12.
- 32.Локшина О. І. Європейська довідкова система як інструмент упровадження компетентнісного підходу в освіту країн – членів Європейського Союзу / О. І. Локшина // Педагогіка і психологія. 2007. № 1. С. 131–142.
- 33.Медіаграмотність педагога : навчальний посібник / укладач: М.О. Антонченко. Суми : НВВ КЗ СОІППО, 2019. 100 с.
- 34.Медіакультура особистості : соціально-психологічний підхід : навч.-метод. посібник / за ред. Л. А. Найдьонової, О. Т. Баришпольця. К. : Міленіум, 2010. 440 с.
- 35.Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / Ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; За науковою редакцією В. В. Різуна. Київ: Центр вільної преси, 2012. 352 с.
- 36.Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник для студентів педагогічних коледжів / Ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; За

- наук. ред. В. В. Різуна. Вид. 3-є зі зм. та доп. Київ: Центр Вільної Преси, 2014. 431 с.
37. Медійна та інформаційна грамотність кожного і для всіх// <https://pon.org.ua/novyny/8281-medyna-ta-nformacynagramotnst-kozhnogo-dlya-vsh.html>
38. Навчальна програма з української мови (рівень стандарту) для 10-11 класів загальноосвітніх шкіл, затверджена Наказом Міністерства освіти і науки від 23.10.2017 р. № 1407. Київ. 42 с.
39. Найдьонова Л. Кібербулінг підлітків (віртуальний терор) як новітній феномен інформаційної доби: теоретико-методичні засади подолання і профілактики. Практична психологія та соціальна робота. 2010. №8. С.10–17.
40. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja/Pid zag. Red. Bibik N. M. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
41. Онкович Г. , Боголюбова М., Флегонтова Н. Медіаосвіта як технологія при вивченні курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» // Нові технології навчання. 2020. №94. С. 253-259.
42. Онкович Г.В., Криворотенко О. Г. Педагогічна блогідиактика вчителів української мови та літератури // Проблеми освіти : зб. наук. праць. ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти». Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2019. № 92. С.82-87
43. Переосмысливая образование. Образование как всеобщее благо? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unesco.org/open-access/terms-use-ccbysa-en>
44. Положення про робочу програму навчальної дисципліни. Рівненський державний гуманітарний університет. 2019. 12 с. URL: http://rshu.edu.ua/images/nmr/pol_rob_prog_navch_disc_2019.pdf

45. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23 грудня 1993 року, № 3792-ХІІ. 1993. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text>
46. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти: постанова від 21 лютого 2018 р. № 87. Київ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>
47. Семенов О. Медіакультура вчителя-словесника: теорія і практика формування у вищій школі // Збірник статей Восьмої міжнародної науково-методичної конференції «Критичне мислення в епоху токсичного контенту». Київ : Центр Вільної Преси, Академія української преси, 2020. с. 167-173
48. Семенов О., Ячменик М.М. Мовно-методична підготовка майбутнього вчителя-словесника до використання засобів медіаосвіти : монографія. Суми : Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 211 с.
49. Словник української мови : в 11 т. Київ: Наукова думка, 1970—1980.
50. Терно С. О. Теорія розвитку критичного мислення (на прикладі навчання історії): [посібник для вчителя]. — Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2011. 105 с.
51. Томенюк О. Когнітивний підхід до аналізу мовних явищ. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2015. № 11. С. 141-146. <https://dspu.edu.ua/hsci/wp-content/uploads/2017/12/011-21.pdf>
52. Федоров А. В. Медіаосвіта: вчора та сьогодні. М.: Вид-во «МОО ВПП» Юнеско «Інформація для всіх», 2009. 234 с.
53. Хоружа Л. Л. Компетентнісний підхід в освіті: ретроспективний погляд на розвиток ідеї / Л. Л. Хоружа // Педагогічна освіта : теорія і практика : збірник наукових праць. Київ: КМПУ імені Б.Д. Грінченка, 2007. № 7. 202 с.

- 54.Шейбе, С.; Рогоу, Ф. Медіаграмотність: Підручник для вчителів / Перекл. з англ. С. Дьома; за загал. ред. В.Ф. Іванова, О.В. Волошенюк. Київ : Вільної Преси, Академія Української Преси, 2017. 319 с.
- 55.Шуляр В. Медіаосвіта: стратегія і тактика співпраці медіапедагогів і бібліотекарів/ В. Шуляр // Практична медіаграмотність: міжнародний досвід та українські перспективи : збірник статей П'ятої міжнародної науково-методичної конференції. – Київ: Центр Вільної Преси, Академія української преси, 2017. 393 с.
- 56.Яцимірська М. Г. Культура фахової мови журналіста. Львів : ПАІС, 2004. 332с.
- 57.Education for the Media and the Digitge Age Vienna: UNESCO, 1999. 276 p.
- 58.International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciens. Vol. 14 / Eds. N. K. Smelser & P. B. Baltex. Oxford, 2001, p. 17500
- 59.SEMENOG, O., SEMENIKHINA, O., OLESHKO, P., PRIMA, R., VARAVA, O., & PYKALIUK, R. (2020). Formation of Media Educational Skills of a Future Teacher in the Professional Training. Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala, 12(3), 219-245. <https://www.lumenpublishing.com/journals/index.php/rrem/article/view/2899/2547>
- 60.Wright, James D. (2015). [International encyclopedia of the social & behavioral sciences](#) 14 (вид. Second edition). Amsterdam. [ISBN 978-0-08-097087-5](#). [OCLC 904209795](#).

ДОДАТКИ

Додаток 1

Для вас, допитливі

Електронні джерела інформації

- ✓ Mova.info [Електронний ресурс]: лінгвістичний портал. – Режим доступу: <http://www.mova.info/>
- ✓ Відкритий словник виправлень суржиків [Електронний ресурс] / Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка // Mova.info. – Режим доступу: <http://www.mova.info/Page3.aspx?l1=191>
- ✓ Словник УКРЛІТ.ORG [Електронний ресурс]: публічний електронний словник української мови // Публічна електронна бібліотека української художньої літератури. – Режим доступу: <http://ukrlit.org/slovnuk>
- ✓ Словники України on-line [Електронний ресурс]: український лінгвістичний портал. – Режим доступу: <http://lcorp.ulif.org.ua/dictua/>
- ✓ Український правопис [Електронний ресурс]: інформаційно-пошукова система / Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка // Mova.info. – Режим доступу: <http://pravopys.kiev.ua/>

Додаток 2

16. І. Прочитайте текст. Чи згодні ви з висловленням Джима Рона? Обґрунтуйте свою думку.

УМІННЯ

МАРКЕТИНГ

За висловленням відомого психолога, філософа у сфері бізнесу Джима Рона, успіх складається на 20 % із вашого досвіду й кваліфікації та на 80 % – із вибраної вами стратегії дій.

Успіх маркетингової діяльності значною мірою залежить від працівників маркетингових служб, які безпосередньо контактують з покупцями. Якими ж якостями мають бути наділені ці працівники? Маркетологи виділяють такі: цілеспрямованість,

енергійність, наполегливість, розвинений інтелект, доброзичливість, уміння спілкуватися з людьми, здатність перейматися почуттями клієнтів, **коректність**, уміння одягатися відповідно до обставин...

Що ж хочуть покупці від продавців, а разом з ними й від виробників? По-перше, придбання якісного товару за прийнятними цінами, виробу модного, надійного, довговічного, зручного в користуванні, безпечного, з гарним дизайном і упаковкою. По-друге, **компетентності**, уважного і ввічливого ставлення до себе під час вибору товару. По-третє, мати можливість повернути **бракований** виріб з мінімальними матеріальними й моральними втратами (*Із журналу*).

Додаток 3

130.1. Прочитайте фрагмент публічної промови *Стіва Джобса* перед випускниками одного з вищих навчальних закладів. У чому актуальність промови *Стіва Джобса* для сучасної молоді?

Формула успіху

ІСТОРІЯ ПРО ЛЮБОВ І ВТРАТИ

Для мене *велика честь* бути сьогодні з вами на врученні дипломів одного з *найкращих університетів* світу. Я не закінчував інститутів. Сьогодні я хочу розповісти вам історію з мого життя. І все. Нічого грандіозного.

Мені пощастило – я досить рано знайшов те, що люблю робити по життю. Разом із *Стивом Возняком* ми заснували компанію Apple Computer у гаражі моїх батьків, коли мені було 20 років. Ми наполегливо трудилися, і через десять років Apple виросла від двох юнаків у гаражі до 2-мільярдної компанії з 4000 працівниками.

Недовзі мене звільнили. Як вас можуть звільнити з компанії, яку ви заснували? Відповідно до росту Apple ми наймали талановитих людей, які б допомагали мені керувати компанією, і в перші п'ять років усе йшло добре. Але потім моє бачення й бачення мого партнера стосовно майбутнього стали різнитися, і ми врешті посварилися. Рада директорів перейшла на його бік. Тому в 30 років я був звільнений. До того ж привселюдно.

Я не знав, що робити, декілька місяців. Це було публічним провалом, і я навіть думав про те, щоб утекти куди подалі. Але щось повільно стало мені вияснятися – я все ще любив те, що робив. Хід подій в Apple лише злегка все змінив. Я був відкинутий, але я любив. І, зрештою, я вирішив почати все спочатку...

Упродовж наступних п'яти років я заснував компанії NeXT та Pixar і закохався в дивовижну жінку, що стала моєю дружиною. Pixar створив найперший комп'ютерний анімаційний фільм "ToyStory". У ході разючих подій Apple купила компанію NeXT, я повернувся в Apple, і технологія, розроблена в NeXT, стала серцем нинішнього відродження Apple.

Я впевнений, що нічого цього не трапилося б, якби мене не звільнили з Apple. Ліки були гіркими, але пацієнтові вони допомогли. Іноді життя б'є вас по голові цеглиною. Не втрачайте віри. Я переконаний: єдине, що допомогло мені продовжувати справу, – це те, що я любив свою справу. Ваша робота займає значну частину життя, і єдиний спосіб бути повністю задоволеним – робити те, що, на вашу думку, є великою справою. **І єдиний спосіб робити великі справи – це любити те, що ви робите.** Якщо ви ще не знайшли своєї справи, шукайте. Не зупиняйтеся!.. (За С. Джобсом).

*О. Полунін.
Сходи на небо*

Додаток 4

- А** Напишіть повідомлення в науковому стилі на тему «Лексичну норму відображають і утверджують насамперед словники» (5–7 речень).

Додаток 5

- А** Напишіть повідомлення в науковому стилі на тему «Лексичну норму відображають і утверджують насамперед словники» (5–7 речень).

Додаток 6

57. Напишіть відгук про сайт відомої людини (0,5–1 сторінка). Використайте запозичені слова. Підкресліть у своєму тексті, якщо є, слова, які порівняно недавно ввійшли в українську мову. Це власне українські чи запозичені слова?

Додаток 7

143. Підготуйте вдома короткий текст усного виступу на одну з таких тем: «Найбільший скарб – здоров'я», «Кожен має право на щастя», «У злагоді з природою й людьми», «Життєві пріоритети».

Продумайте вступ і завершення тексту. Виголосіть свій текст у класі. Час виступу – 1–2 хв. Намагайтеся подолати хвилювання, сказати найважливіше, дотримуватися культури мовлення.

Додаток 8

147. Виголосіть перед однокласниками й однокласницями, батьками чи на загальношкільній конференції промову, яку ви написали за темою попередньої справи. Проаналізуйте власний виступ і виступи однокласників, визначте сильні й слабкі сторони.

Додаток 9

114. Уявіть, що ви спеціаліст фінансового відділу підприємства. Вам доручили повідомити ділового партнера про перенесення дати розрахунку за виконане замовлення на десять днів з незалежних від підприємства причин. Це потрібно зробити коректно, щоб діловий партнер не відмовився від подальшої співпраці.

А Складіть діалог з діловим партнером під час зустрічі в офісі вашого підприємства (6–8 реплік).

Б Складіть діалог з діловим партнером під час спілкування з ним по телефону (6–8 реплік).

Додаток 10

Проект

Підготуйтеся до проведення Всесвітнього Дня Гідності.

Мета – навчити й спонукати молодь керуватися почуттям власної гідності у своїх повсякденних діях і вчинках.

Скориставшись різними джерелами інформації, визначте основні принципи гідності.

Кожна група учасників має підготувати виступ з мультимедійною презентацією.

Під час виступу поділіться історіями про гідність із власного досвіду, наведіть приклади гідних вчинків інших людей, визначте, що саме для вас означає термін «гідність». Розкажіть, як, поважаючи інших людей, можна домогтися поваги до себе.

Додаток 11

Проект
ФЛЕШМОВ

Для розширення свого світогляду та збагачення словникового запасу проведіть разом із друзями флешмоб «Прикрась життя українською».

Умови участі:

- ✓ обрати зі словника одне ваше улюблене слово або малознайоме слово;
- ✓ написати це слово на аркуші паперу (можна надрукувати, оформити);
- ✓ з написаним на папері словом зробити фото або селфі;
- ✓ опублікувати фото або фотоколаж зі словом на своїй сторінці в соціальних мережах;
- ✓ у коментарях подати тлумачення обраного слова;
- ✓ запросити до участі двох друзів, передавши їм естафету.

Додаток 12

Проект

Об'єднайтеся в групи й підготуйте проект «Презентація одного слова»

Етапи роботи над проектом:

- 1) обрати групою одне слово, презентацію якого ви хотіли б організувати;
- 2) дібрати з різних лексикографічних джерел інформацію про це слово (походження, лексичне значення, наявність переносного значення, особливості вживання та написання, його граматичні форми, його синоніми чи антоніми, фразеологізми та прислів'я з ним, приклади порушення мовних норм тощо);
- 3) систематизувати дібрану інформацію, розподілити її на частини для підготовки слайдів презентації;
- 4) підготувати слайди та текстовий супровід (за бажання – доповнити слайди доречними цікавими малюнками, фото).

Додаток 13

Як ви вважаєте, чи потрібні друковані засоби масової інформації в добу поширення Інтернету? Яке майбутнє ЗМІ ви можете спрогнозувати? Свою думку обґрунтуйте. У висловлюванні використайте подані у правій фразеологізми.

Додаток 14

 Доберіть 10 найуживаніших українських слів зі звуком [r]. Підготуйте повідомлення «Повернення репресованого звука».

Додаток 15

 У своїй монографії «Кітч і література» відомий український літературознавець Тамара Гундорова висловила таку думку: «Кітч — неминучий і всеприсутній супутник культури. Він лікує від стресів і пропонує неконфліктне поєднання реального та ідеального, одомашнює мистецтво і пристосовує його до полегшеного сприйняття». Чи згодні ви з науковцем? Проведіть власне культурологічне дослідження «Кітч у сучасній культурі та літературі».

Додаток 16

 Чи варто порівнювати та протиставляти Інтернет і книжку? Складіть про це роздум у публіцистичному стилі (усно).

Додаток 17

 Підготуйте повідомлення «Відтворення апострофа на клавіатурі комп'ютера». Який стиль ви оберете? Чому?

Додаток 18

 Використайте подані фразеологізми в тексті привітання вашого однокласника з днем народження. Виголосіть це привітання, дотримуючи орфоепічних норм. Яке привітання ви вважаєте найдоречнішим, а який подарунок — найціннішим? Обговоріть це у групі.

Додаток 19

 Підготуйте матеріали до віртуальної екскурсії «Архітектура моєї малої батьківщини» або «Архітектурні перлини України: різнобарв'я стилів».

Червоний корпус Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Будинок із химерами в Києві

Додаток 20

 Як ви розумієте поняття український стиль? Виконайте проект «Сучасна молодь і український стиль».

Додаток 21

Як ви розумієте вислів *ідеали нації, національний характер*? Розкажіть про ідеали української нації, які ви вважаєте найголовнішими.

Додаток 22

Запитання	+/-
1. Чи знаєте Ви, що таке «медіаграмотність»?	
2. Чи вмієте Ви аналізувати, порівнювати, оцінювати інформацію на уроці?	
3. Чи можете Ви впевнено відрізнити справжню достовірну інформацію від фейкової, неактуальної інформації або джинси?	
4. Чи ознайомлені Ви з методом фактчекінгу?	
5. Чи знаєте Ви, що таке критичне мислення?	
6. Чи ознайомлені Ви з поняттям «візуалізація»?	
7. Чи вважаєте Ви себе соціально толерантним?	
8. Чи працювали Ви з медіатекстом?	
9. Чи володієте Ви інфомедійними вміннями?	
10. Чи хотілося б Вам знати більше про інфомедійну грамотність?	

ТАБАЧНИК ПРИБЕРЕ ЛІТЕРУ “І”?

+1 0 Я рекомендую 80 В Це цікаво 4

Міністр освіти і науки Дмитро Табачник заявив, що має намір скоротити кількість букв українського алфавіту з 33 до 32. Причиною скорочення стане відміна літери І. Про це пише щоденна ділова газета “Економические известия” без посилання на першоджерело.

“Справа в тому, що у букві “І” немає необхідності, – розповідає Дмитро Табачник, – вона легко замінюється сполученням букв “Йі”. Російська мова обходиться без букви “І”, значить і українська обійдеться. Та і зрештою, скільки тій українській мові жити-то залишилось...”

Додаток 24

Про економічний паспорт українця

Президент уже вніс до Верховної Ради 4 законопроекти про економічний паспорт українця. Також вніс зміни до Бюджетного, Податкового, Адміністративно та Кримінального кодексів для того, щоб у майбутньому нарахувати плату дітям за користування українських надр. Це була одна з передвиборчих обіцянок. Кажуть, обіцяного 3 роки чекають.

Я не погоджуюсь із тим, що в майбутньому. Насправді відрахування здійснюватиметься з першого року дії законопроектів. Ми думаємо, що проголосуємо досить швидко. Не зволікатимемо з ними.

Філософія законопроектів полягає в тому, що діти, які є громадянами України, мають відчувати свою причетність до держави не тільки у вигляді певних гасел, але й у конкретних матеріальних речах – їхньої співвласності на надра, які має народ України.

Додаток 25

Бундестаг обрав Олафа Шольца канцлером Німеччини

8 грудня 2021, 11:20

Читати новину на російській мові

Додаток 26

ВАЖЛИВО!!!
ОБЕРЕЖНО!!!

НОВА СМЕРТЕЛЬНА ГРА!!!
ДІТЯМ НАДСИЛАЮТЬ
ЧОРНОГО КОНЯ!!!
ПІСЛЯ ЦЬОГО
ДІТИ ЙДУТЬ
З ДОМУ!!!
БІЛЬШІСТЬ НЕ ПОВЕРТАЄТЬСЯ!!!
ПЕРЕВІРТЕ ТЕЛЕФОН ДИТИНИ!!!
ВИДАЛЯЙТЕ ЧОРНИХ КОНІВ!!!
МАКСИМАЛЬНИЙ РЕПОСТ!!!
ЗМІ ПРО ЦЕ МОВЧАТЬ!!!

Я твій Коновод. Готова до подорожі???

Так...

Говоримо

Додаток 27

Водію "світить" від 5 до 10 років в'язниці

Наразі підозрюваний перебуває у спеціалізованій палаті під охороною поліції. За словами керівника обласної прокуратури **Сергія Василюка**, йому вже повідомили про підозру в порушенні правил безпеки дорожнього руху, яке спричинило загибель кількох людей. Санкція цієї статті передбачає **від 5 до 10 років за ґратами** з позбавленням права керувати авто на термін до 3 років.

Важливо! Поліція розшукує свідків та очевидців ДТП. Якщо ви є одним із них, зателефонуйте правоохоронцям за номерами: 073 200 12 31, 096 273 21 22 або 102.

Додаток 28

Вантажівка виїхала на зустрічну

За попередньою інформацією, пасажирський рейсовий автобус зранку 7 грудня рухався у напрямку Чернігова. Назустріч раптово виїхала вантажівка, за кермом якої перебував 44-річний українець. Той не впорався з керуванням. Моторошна ДТП забрала життя 13 людей. 10 пасажирів та водій автобуса від отриманих травм загинули на місці, 2 – у кареті швидкої та в лікарні.

Додаток 29

Триває досудове розслідування

Слідчі встановлюють усі обставини аварії та опитують свідків. Найближчим часом відбудеться низка досліджень. Експерти вже визначили точне місце та кут зіткнення вантажівки з маршрутою. Далі перевірятимуть **технічний стан вантажівки та автобуса**. Звертатимуть увагу, зокрема, на роботу гальм, рульових коліс та ступінь зношеності шин.

Додаток 30

Що відомо про трагедію на Чернігівщині: основне

- Аварія сталася між селами Снов'янка та Киселівка. Після зіткнення з вантажівкою маршрутку відкинуло на узбіччя. За інформацією ЗМІ, жертвами стали **жителі міста Борзна** та сусідніх сіл.
- У прокуратурі Чернігівщини заявили, що **ймовірною причиною ДТП** могло стати погіршення погодних умов. Мовиться, зокрема, про ожеледицю на дорозі.
- На смертельну аварію відреагував міністр внутрішніх справ **Денис Монастирський**. Він висловив співчуття рідним загиблих й наголосив, що це – непоправна втрата.

Додаток 31

Цього хлопця з сільської(!) школи на Кіровоградщині звати Антон Ципко. Він переміг на Всесвітній олімпіаді з інформатики в Тегерані (304 учасника з 84-х країн світу)! І про нього нічого не сказав ні один великий телеканал, ні одна велика газета!
Підтримаємо його репостами!

Mykhaylo Mondych
12 березень · 6

Подобається · Коментувати · Поширити

Микола Булатецький та 8,1 тис. інші особи

133 219 поширень · 440 коментарів

Переглянути попередні коментарі

Лидія Звгинцева Молодець!!! Ты лучший!!!
Подобається · Відповісти · 3h

Наталія Шинкаренко Умничка. Доброго тебе пути в жизни , новых побед.
Подобається · Відповісти · 2h

Іванна Павлюк Молодець
Подобається · Відповісти · 2h

Ірина Лапина Молодець!
Подобається · Відповісти · 2h

Марія Саврук
https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=60407031500100834_1000000000000000

Comment on this photo...